

Prarodič v roli pěstouna jako forma náhradní rodinné péče

Jana Hyžáková

Bakalářská práce
2021



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Jana Hyžáková**
Osobní číslo: **H18213**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Prarodič v roli pěstouna jako forma náhradní rodinné péče**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče a kompetencí sociálního pracovníka.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou kazuistik.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

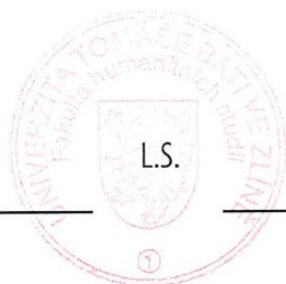
Seznam doporučené literatury:

- MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2010. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
- PURVIS, K. B., D. R. CROSS a W. L. SUNSHINE, 2013. Dítě v nové rodině. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4535-0.
- SOBOTKOVÁ, Irena, 2003. Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí. ISBN 80-86552-62-4.
- ŠKOVIERA, Albín, 2007. Dilemata náhradní výchovy: teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2014. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd.2. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Klimecká, Ph.D.**
Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan



doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování - bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7.4.2021



1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá příbuzenskou pěstounskou péčí, kdy prarodičům je svěřeno do pěstounské péče jejich vnouče. V teoretická částí je charakterizována rodina a její funkce. Dále je vymezeno období rodičovství, stáří, prarodičovství a genderové role prarodičů. Další kapitola definuje typy náhradní rodinné péče a vymezení pěstounské péče prarodičů. Praktická část je zaměřena na problémy a zkušenosti prarodičů s výkonem pěstounské péče. Cílem výzkumu je zjistit, jaké problémy se vyskytují u prarodičů při převzetí vnoučete do péče, jaké možnosti se nabízejí v rámci skloubení osobního života s péčí o vnouče a specifikovat úlohu sociálního pracovníka v pěstounské péči.

Klíčová slova: rodina, rodič, prarodič, vnouče, pěstounská péče prarodičů, kvalitativní výzkum

ABSTRACT

This bachelor's thesis deals with family foster care, where a grandchild is entrusted to be fostered by their grandparents. In the theoretical part, family and its functions are characterised. Furthermore, the stage of parenthood, aging, grandparenting and gender roles of grandparents are defined. Next part defines the different types of alternative foster care and how they differ from grandparent's foster care. The practical part focuses on the problems and experiences of fostering by grandparents. The main goal of this research is to find out, what kinds of problems occur in foster care carried out by grandparents as they take the grandchild in, what options are offered within the combining of personal life and with the care of the grandchild, and to specify the role of the social worker in foster care.

Key words: family, parent, grandparent, grandchild, fostering by grandparents, quality research

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, bez jejichž podpory, pomoci by nemohla bakalářská práce vzniknout. Děkuji vedoucí práce Mgr. Evě Klimecké, PhD. za odborné vedení práce a podnětné připomínky, které mi poskytla během zpracování bakalářské práce.

Velké díky patří prarodičům, za ochotu a čas, kterou mi věnovali v rámci mého výzkumu.

Rovněž děkuji přátelům, rodině, zejména mým dětem Tereze a Honzovi za obětavost a trpělivost po celou dobu mého studia.

Motto:

„Děti jsou živé květiny země“

Maxim Gorkij

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA A JEJÍ PŘÍBUZENSTVÍ.....	12
1.1 RODINA A JEJÍ FUNKCE	12
1.2 RODIČOVSTVÍ.....	14
1.3 STÁŘÍ A PRARODIČOVSTVÍ	17
1.4 GENDEROVÁ DIMENZE ROLE PRARODIČE	19
2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V ČR.....	21
2.1 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE.....	21
2.2 PŘÍBUZENSKÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	23
2.3 PRARODIČ V ROLI PĚSTOUNA	23
2.4 SOCIÁLNÍ PRÁCE S PĚSTOUNSKÝMI RODINAMI	25
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	28
3 VÝZKUM.....	29
3.1 CÍLE VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
3.2 FÁZE VÝZKUMU	31
3.3 PILOTÁŽ.....	32
3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
3.5 METODY VÝZKUMU A TECHNIKA SBĚRU DAT.....	33
3.6 ANALÝZA DAT	36
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	37
4.1 INTERPRETACE DAT.....	46
4.2 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	48
5 ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	52
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	54
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	55
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Důvodem, proč jsem si vybrala téma příbuzenská rodinná péče je stará pravda, která říká, že děti jsou a vždy budou budoucností každého národa. Myslím si, že všichni chceme žít v zemi, kde se nám bude dobře dařit, bude tu bezpečno, lidé si budou vážit jeden druhého. Každý z dospělých má možnost přispět k tomuto ideálu výchovou dětí a péčí o ně. Ať už se jedná o naše biologické děti, nebo o děti, které neměly to štěstí se narodit do fungující rodiny. Právě mnoho těchto dětí se pak ocitá v náhradní rodinné péči a je zapotřebí jim tento nelehký osud usnadnit a přispět svou pomocí ke snazšímu vstupu do samostatného života, dát jim svou péči a lásku.

S touto problematikou jsem se setkala v době, kdy jsem měla možnost společně se sociální pracovníci nahlédnout do různých situací v rodinách, které poskytují domov dětem, které by jinak byly odkázány na prožití dětství v ústavní péči.

Poskytování pěstounské péče je velmi živou a dynamickou oblastí. Většina pěstounské péče je vlastně příbuzenská pěstounská péče, která však není v současné době ani v literatuře zvláště rozebírána. Má práce se zaměřuje na příbuzenskou pěstounskou péči, kdy prarodiče vychovávají svá vnoučata. V dnešní době je například mnoho prarodičů stále ekonomicky aktivních, ať už z důvodu zvyšování věku odchodu do důchodu nebo příjmy v důchodovém věku. Někteří prarodiče se také mohou cítit na roli prarodiče ještě příliš mladí a místo starání se o vnoučata by se raději věnovali sobě a svým koníčkům a zájmům. V neposlední řadě roli prarodiče ovlivňuje budoucnost. Prarodiče především pak ti ve středním věku mají určitou vizi a plány o své budoucnosti a dalo by se říct, že s touto rolí ještě nepočítali. Někteří mladí lidé mají mnohdy pocit, že po narození jejich dítěte již nemá jejich rodič na starost nic jiného a nemůže je nic uspokojovat více než se starat o své vnouče. Mnohdy to berou jako povinnost rodičů, postarat se o vnouče kdykoli jsou o to požádáni a nedokážou pochopit, že i člověk ve středním nebo důchodovém věku má svůj život a své zájmy. V odborných publikacích zabývající se poměry v rodině nalezneme především vztahy mezi rodiči a dětmi.

Existují také publikace zabývající se vztahy mezi prarodiči a vnoučaty a prarodiči a rodiči je jich ovšem méně. Tyto publikace se pak zaměřují především na společné soužití, výchovu vnoučat, mezigenerační učení, stáří, stárnutí a také péči o stárnoucí rodiče. Velmi málo publikací se pak zabývá otázkou, jak prarodič vnímá své postavení v rodině a zda je s tou

rolí ztotožněn a spokojen. Jedním z cílů práce je definovat základní pojmy týkající se rodinných vztahů a prarodičovství v současném sociálním a kulturním kontextu. Dále jde o snahu přiblížit, jakou roli zaujímají dnešní prarodiče v rodině.

Ve výzkumné části se budeme snažit pomocí rozhovorů zjišťovat, jak konkrétně vnímají svou roli prarodiče. Zaměříme se na to, jak jsou s touto rolí spokojeny. Jak si vytvářejí identitu prarodiče a jaké konkrétní funkce a aktivity v rodině zaujímají. Právě oblast příbuzenské pěstounské péče nese svá pozitiva a rizika. Mezi pozitiva patří zachování genů dalších generací, dítě je ve známém prostředí, součástí své rodiny a k pěstounovi má citový vztah. Mezi rizika můžeme zařadit možné opakování nevhodných vzorců chování. Často si pak hlavně pěstouni – prarodiče kladou otázku, zda osud jejich dítěte není jejich vinou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA A JEJÍ PŘÍBUZENSTVÍ

Pojem rodina nelze jednoznačně definovat. V dnešní době se definice opírají o příbuzenství, vznikající sňatkem nebo narozením dítěte. V našem typu společnosti se často hovoří spíše o rodinném soužití lidí. Důležitá je citová vazba mezi lidmi. Trvalé soužití dvou lidí není v dnešní době garantováno sňatkem, a to ani sňatkem církevním (Matoušek, 2014).

Rodina se stává prvním sociálním prostředím pro dítě, které je středem pozornosti. Rodina dítě připravuje, ať vědomě či nikoliv na vstup do společnosti. Rodina má být pro každého člena domovem, místem bezpečí, majákem, útočištěm, centrem porozumění. Místo, kam si můžeme přijít pro radu, pro odpuštění, můžeme se svěřit se svými radostmi nebo starostmi, kde můžeme být otevření (Strašíková, 2004).

Rodina vytváří pro dítě i dospívajícího prostředí, které formuje optimální výchozí podmínky pro rozvoj osobnosti a zároveň úspěšnost vzdělávací činnosti.

1.1 Rodina a její funkce

Dnešní rodina prochází velkými změnami. Přestávají platit kritéria tradiční rodiny. Spojení manželským svazkem již není nutnou podmínkou rodinného života. Tímto přibývá případů, kdy se děti rodí mimo legitimní manželství. Ale i takové soužití může vytvořit prostředí a bezpečný prostor pro výchovu dítěte (Kraus, 2014).

V současné rodině dochází k demokratizaci, která způsobuje, že muž ztrácí výsadní postavení v rodině. Naopak ženy získávají některá práva a povinnosti, která dříve příslušely jen mužům. Rovněž vztahy mezi rodiči a dětmi jsou více na úrovni partnerství. Rodiny často žijí v určité izolovanosti, což je důsledkem odděleného života více generací a omezení sousedských vztahů. Zvyšuje se počet osob žijících v jednočlenných domácnostech a narůstá počet matek samoživitelek. Důležitým faktorem situace současných rodin je komunikace. V rodině ubývá chvil, kdy se rodina schází, aby se podělila o své zážitky nebo starosti. Naopak přibývá rodin, kde se jejich členové jen potkávají a korespondují spolu. Současný životní styl přispívá k tomu, že patříme k zemím s nejvyšším podílem rozvodů (Kraus, 2014).

Současné typy rodin můžeme rozdělit na funkční a dysfunkční:

- funkční rodina je pevné společenství, silné vazby, vzájemná závislost, základ výchovy

- dysfunkční rodina je rodinou rozvrácenou, ohrožující pozitivní vývoj dítěte, rozpad společenství

Zmiňujeme – li se o funkční rodině, ta je brána jako základ výchovy. V současné době vrůstá význam rodiny, rodina se stává útočištěm před veřejným světem. Svou úlohu rodina hraje i v sociálně slabším prostředí, kde se stává opěrným bodem, kam se mohou členové, především děti uchýlit (Kraus, 2014).

Mezi hlavní funkce současné rodiny dle Krause (2014, s.80) patří:

- biologickoreprodukční funkce (podstata této funkce je neměnná, ale současný trend ve společnosti vnímá dítě jako překážku v profesním růstu a seberealizaci rodičů)
- sociálně-ekonomická funkce (rodina se stává důležitým prvkem v rozvoji ekonomického systému společnosti)
- ochranná funkce (dochází k zajištění životních potřeb všech členů rodiny, patří sem potřeby biologické, hygienické a zdravotní)
- socializačně-výchovná funkce (příprava dětí a mládeže na praktický život, optimální přístup-styl ve výchově)
- funkce emocionální (zajištění bezpečí a jistoty, pocit lásky, citové zázemí)

V úloze výchovy dětí a vztahů dospělých lidí bude funkce rodiny nenahraditelná (Matoušek, 2014). Pokud se všechny funkce v rodině vyskytují, jedná se o rodinu funkční. Začnou-li se v rodině vyskytovat problémy, nebudou se plnit rodinné funkce, pak dochází k poruchám rodiny.

Z hlediska poruchy funkce se rodiny dělí na:

- funkční rodiny s přechodnými problémy
- problémové rodiny
- dysfunkční rodiny
- afunkční rodiny (Helus, 2007, s.152).

Pro každou rodinu i společnost je prospěšné, když rodina plní své funkce alespoň částečně. Soudržnost rodiny představuje zdravé jádro společnosti. Pokud se vyskytují poruchy

v jednotlivých funkcích rodin, neměly by být ve společnosti lhostejné. Včasná, přiměřená pomoc a řešení má podstatný význam pro další fungování rodiny (Laco, 2013).

Zásadní roli v udržení rodinné harmonie má typ rodinného fungování, který obsahuje konvenční vzorce chování. Pro rodinu je důležité, jak hodnotí a interpretuje dané situace, jak zvládá a řeší výzvy a úkoly (Sobotková, 2003).

1.2 Rodičovství

Jednou, ze základních funkcí rodiny je rodičovství. K rodičovství musí každý jedinec dozrát. Stává se revolucí v dosavadním způsobu života, mění jeho styl, rytmus, smysl. Mění priority životního zaměření. Jedinec je ochoten přemístit nebo dokonce odsunout své zájmy ve prospěch nově narozeného potomka (Strašíková, 2004).

Matějček (2013) poukazuje na rodičovské postoje rodičů, kteří ještě nejsou na rodičovství připraveni – nedozráli k tomu, aby přijali odpovědnost za někoho druhého. Otázka zralosti se netýká jen rodičů, ale i prarodičů, u kterých automaticky nastává role babiček a dědečků, kterou musí přijmout a zpracovat.

Mnoho mladých rodičů uvádí, že rodičovské postoje získávají během soužití s dítětem nebo v poslední fázi těhotenství, ale neuvědomují si, že základy těchto postojů si do vztahu přinášejí z vlastní rodiny. Odpovědnost rodičů za děti je uveden přímo v zákoně.

Zákon č. 210/1998, §31 uvádí: „*Rodičovská zodpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, dále při zastupování nezletilého dítěte nebo při správě jeho jmění*“.

V zákoně č. 2/1993 Sb., Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, čl. 31 (1) je stanoveno: „Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“ Čl. 32 (4) uvádí: „*Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů, děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezená a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě*“.

Poruchy rodičovství vznikají z důsledku toho, že:

- rodiče se o dítě nemohou postarat
- rodiče se neumějí či nedovedou starat o dítě
- rodiče se o dítě nechtějí starat
- rodiče dítě týrají a zneužívají (Krtičková, 2014).

Podle úvodního ustanovení na základě zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ustanovením §1 (1) „sociálně právní ochranou dětí se rozumí zejména:

- a) Ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu*
- b) Ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění*
- c) Působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny*
- d) Zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováno ve vlastní rodině.“*

Bez ohledu na zákon je zřejmé, že odpovědnost přijímáme vůči těm, kteří jsou na nás nějakým závislí. Bereme ji jako povinnost, jsme oporou, pomáháme v těžkých životních krizích.

Dítě má tendenci napodobovat chování lidí, vztahy v rodině, přejímá vzorce chování, naučí se projevovat svoje pocity a názory. Tímto způsobem se bude chovat i ve svém okolí. Jistý vztah mezi rodičem a dítětem posiluje schopnost zajistit si vnitřní jistotu a vyrovnanost, a tím si zajistit pozitivní vztah ke světu i k sobě samému (Vágnerová, 2012).

Dnešní psychologie se zabývá psychickým vývojem dítěte už v době před narozením. Přichází k závěrům, že dítě přijímá za rodiče ty, kteří se k němu mateřsky a otcovsky chovají. Záleží na chování. Tímto můžeme rozlišit rodičovství biologické a rodičovství psychologické. Navzájem se nevyklučují, mohou jít spolu ruku v ruce (Matějček, 2002, s.98).

- rodičovství biologické (bez psychologického) se vyznačuje tím, že rodiče k vlastnímu dítěti nic necítí a opouští jej
- rodičovství psychologické (bez biologického) se objevuje v případě, že cizí lidé přijímají cizí dítě za své. Pak se rodičovství stává tím pravým, opravdovým, skutečným (Matějček, 2002, s. 98)

Pokud dítě vyrůstá v rodině neúplné nebo náhradní, je handicapováno, jelikož mu v blízkosti chybí jeden ze dvou kompaktních modelů. Ať už se jedná o mužský nebo ženský model, oba mají pro život důležitý význam (Strašíková, 2004).

Pro harmonický vývoj dítěte je zásadní, zda si v prvních měsících či letech vytvoří citovou vazbu s jednou, blízkou osobou, která o něj pečuje. Vztahová vazba či citové pouto, které se vytváří mezi dítětem a pečující osobou se ukrývají pod slovem attachment. Vyrůstá-li dítě s pečující osobou, kde se cítí v bezpečí a jistotě, roste u něj důvěra k lidem a okolí. Pokud o dítě pečuje osoba, která jej zanedbává nebo ohrožuje, má to dopad na jeho další vývoj. U dětí, které si neměli možnost v prvních letech života vytvořit bezpečné citové pouto, dochází k poruchám ve vývoji citového pouta – attachmentu (LOUTNÁ et al., 2018).

Poruchy attachmentu se projevují jako poruchy chování, učení, dochází ke konfliktům s vrstevníky i rodinou, ve které vyrůstají. Mezi další projevy poruch chování se řadí impulsivita, agresivita, manipulační chování, krádeže, lhaní problém respektování hranic, útky z domova nebo užívání návykových látek. Pokud do náhradní rodiny přijde dítě, trpící vývojovým traumatem, nastává pro rodiče těžký úkol. Často musí vyhledávat pomoc a podporu odborníků (LOUTNÁ et al., 2018).

Nemalou úlohu zde hrají i prarodiče a další příbuzní. Do úzkého okruhu rodiny se někdy zahrnují i blízké osoby z okolí dítěte, a to zejména pro jejich kvality a postoj. Od prarodičů se očekává, že budou plnit funkci spojovacího článku. Svými zkušenostmi, emocionálním společenstvím mají za úkol odevzdat pozitivní rodinnou tradici následné generaci. Prarodiče nemají vládnout ani dirigovat, poroučet nebo urážet, ale mají se podílet tím nejlepším, hlavně ve výchově vnoučat a pravnoučat. Také oni nesou odpovědnost za výchovu další generace (Strašíková, 2004).

Každý člen domácnosti má v rodině určitou roli. Role je druh jednání, které je adekvátní v dané situaci. Role je vždy spojena s určitými právy a povinnostmi. Během života přebíráme řadu rolí. Jsou to role nadřizené i podřizené, angažované i přihlížející. Role rodičů a prarodičů se vzhledem k měnícím se fází u dítěte různí. Rodičovská role má biologický základ. Příprava na rodičovskou roli je dána geneticky, zráním. Projevuje se určitými potřebami určitého chování (Strašíková, 2004).

Založení rodiny, rodičovství, výchova dětí plynule přechází ke stáří a prarodičovství.

1.3 Stáří a prarodičovství

Vágnerová (2007) se zmiňuje, že s přibývajícím věkem se mění u stárnoucího člověka jeho potřeby. Již tolik neklade důraz na výkon ani úspěšnost ve svém profesním životě. Partnerský život je již ustálený, a proto se vnouče stává smyslem jejich dalšího života. Malé děti potřebují prarodiče a k tomu mají dar uspokojovat jejich psychické potřeby. Tímto si stárnoucí člověk udržuje kontakt s rodinou svých dětí. I přes zatím aktivní život, který může stárnoucí člověk mít, se dění v mladé rodině stává zdrojem mnohých podnětů. Dochází k biologicky podmíněné kontinuitě generativity.

U žen v klimakteriu dochází k pocitu strachu ze ztráty vlastní identity, ale vykompenzuje se to narozením nového dítěte v rodině a s tím i související i péče o něj. Nositelem plodnosti je ženino dítě a důkazem je pak narození vnoučete. Ona je matkou nynějšího rodiče (Říčan, 2004).

U stárnoucích mužů dle Vágnerové (2007) je tento postoj obdobný, i když jejich potenciální plodnost zůstává částečně zachována.

Věk současných prarodičů se v porovnání s jejich prarodiči prodlužuje, rovněž se prodlužuje i doba, kterou nejsou zatíženi závažnějšími zdravotními problémy. Dožívají se narození svých vnoučat a mají možnost si s nimi vybudovat dlouhodobý vztah. Zapojit se do výchovy vnoučat se odvíjí od obsahů rolí, které se prarodičům připisují. Představy o roli prarodičů jsou různé, roste i diference rodinného uspořádání a individuálních životních stylů. Intenzita a charakter zapojení prarodičů jsou do značné míry ovlivněny rodinnou politikou a dostupností služeb v péči o dítě. Vznikají rozdílné formy prarodičovství, jelikož lidé přistupují k této aktivitě různým způsobem (Hasmanová, Štípková, 2018).

Hasmanová a Štípková (2018) dále uvádějí faktory, které ovlivňují intenzitu a četnost kontaktů s vnoučaty. Jsou to:

- sociodemografická charakteristika prarodičů i vnoučat (patří sem geografická vzdálenost, kvalita vztahu mezi prarodiči a rodiči vnoučat, počet vnoučat, gender prarodičů, rodinný status prarodiče)
- rodinná situace rodičů i prarodičů (kvalita vztahu mezi prarodiči a vnoučaty je ovlivněna charakterem vztahu mezi rodiči a prarodiči)

- společenské představy o roli prarodičů („*kulturní scénář*“ - očekávání, způsob a intenzita zapojení, podoba, vztah prarodičů s vnoučaty)

Budoucí rodiče, jak uvádí Vágnerová (2007) mají ve vztahu k prarodičům značná očekávání. Počítají s jejich pomocí a zároveň akceptují kontakt prarodičů s vnoučaty. Zároveň je tento kontakt podřízen dennímu režimu mladé rodiny.

Narození vnoučete má i své dopady na psychiku prarodiče:

- Potřeba stimulace. S vnoučaty se prarodiče vracejí do dětských let, k aktivitám, které stárnoucího člověka těší.
- Potřeba orientace. Přizpůsobení se nové situaci, roli nebo vztahu. Prarodič se vrací do doby, kdy on sám byl rodičem, do období, kdy jeho děti byly malé.
- Potřeba citového vztahu. Vnouče přijímá lásku dědečka i babičky a oplácí ji. Významná je blízkost vnoučete, jeho společnost.
- Potřeba seberealizace. Pokračování rodu, radost z potomka, nová generace.
- Potřeba otevřené budoucnosti. Vnouče se stává součástí života prarodičů a jeho pokračovatelem (Vágnerová, 2007, s. 284).

Mezi prarodičem a vnoučetem vzniká citová náklonost. Prarodič se aktivně podílí na různých společenských aktivitách svého vnoučete, předává mu své zkušenosti, nekritizuje, ale přijímá. Prarodiče poskytují vnoučatům rozvoj jiných vlastností a dovedností než jejich rodič. Kladou důraz na jiné hodnoty a normy. Předávají vnukům určité tradice. Jsou méně kritičtí a více pozitivní a tímto doplňují striktnější rodičovské hodnocení. Prarodič má jiná odlišná práva ani povinnosti než rodiče. Jeho roli můžeme rozlišit. Na jedné straně se očekává, že nebude zasahovat do výchovy vnoučete, jelikož tato pravomoc náleží rodičům. Na druhé straně se od prarodičů očekává pomoc a podpora (Vágnerová, 2007).

Matějček a Dytrych (1997) zmiňují, že prarodičovská role obsahuje několik znaků:

- Posouvá generační příslušnost jedince, kdy si člověk při prvním narození dítěte uvědomuje, že začíná stárnout,
- Mění se vztahy uvnitř rodiny, kdy narozením dítěte se mění vztahy s vlastním dítětem, které se stalo rodičem. Tímto všichni v rodině získávají novou roli a nové zkušenosti. Prarodič ztrácí svou sociální nadřazenost, jelikož se jeho dítě rovněž stalo rodičem a získalo vyšší status. Vzniká tak vřelý vztah mezi prarodičem a vnukem.

- Potvrzuje normalitu rodiny ve smyslu“ tak už konečně máme taky vnoučata a nehrozí nám, že náš rod vymře“.

Důležitou roli ve vztahu prarodič a rodič hraje to, zda jde o jejich dítě nebo jde o zetě či snachu. Proměna této role je zřejmá už v těhotenství, tedy v době, kdy je vnouče očekáváno, protože v této době se mění vztah budoucí babičky a těhotné dcery. V tomto vztahu dochází ve většině případu ke sblížení. Pokud je ovšem budoucí matka snacha, bývá účast na tomto dění odlišná a limitovaná. Očekávané narození dítěte přináší babičkám návrat k vlastnímu mateřství a vše prožívají od začátku. (Matějček a Dytrych, 1997).

Neustále se měnící představy o roli prarodiče prošly během minulého století řadou změn. V období na počátku 20. století se prarodiče považovali za osoby narušující vztah mezi vnoučaty a jejich rodiči. Důvodem bylo stáří, nemohoucnost, zpátečnictví a nemoci. Současný kulturní scénář vnímá prarodiče jako autonomního aktéra, citlivého společníka a přítele vnoučat (Hasmanová, Štípková, 2018).

1.4 Genderová dimenze role prarodiče

V současné společnosti může do role prarodiče zasahovat i genderová dimenze. Označení „*prarodič*“ nám označuje genderově neutrální roli, která vyplývá z narození vnoučat. Vznikají dvě nové role – babička a dědeček, které s sebou nesou různé zkušenosti a očekávání. Z hlediska genderu je role prarodiče vnímána odlišně. Prarodičovství je proces, který různými způsoby dopadá na životy mužů a žen (Hasmanová, Štípková, 2018).

Součástí konceptualizace rolí v rodině jsou genderové představy. Vyplývá z toho, že ženy se do péče o vnoučata zapojují častěji a s větší intenzitou. Muži pečují o vnoučata méně intenzivně, ale sdílí s vnoučaty jiný typ aktivit, především se jedná o venkovní aktivity a manuální činnosti. Dědečkové tak zůstávají ve stínu babiček, jejich přínos a míra zapojení jsou nejednou podceňovány. Dnešní prarodiče tvoří generaci, ve které byla péče o děti v kompetenci především žen. Mnohé studie přicházejí s tvrzením, že muži mohou vnímat prarodičovství jako příležitost k budování bližších vzájemných vztahů se svými vnoučaty (Hasmanová, Štípková, 2018).

Role prarodičů představuje rozdílný přínos v životě vnoučat. Každý z prarodičů má jiný úkol, ale oba přinášejí dítěti různé impulzy, připravují děti do praktického života a předávají jim cenné zkušenosti. Ženy v roli prarodiče se řídí pravidly vzájemného vztahu mezi rodiči

a prarodiči a formou pomoci. Jednou z převažujících norem prarodičovství je norma nezasahování. Ve vztahu k rodičům se role prarodičů vyznačuje tím, že respektují pravidla, ale zároveň jsou to právě babičky, na které se mohou rodiče obrátit o radu. Ženy v roli prarodiče se aktivně zapojují do volnočasových aktivit, shledávají prarodičovství jako důležitou funkci, ale zároveň nejsou vždy ochotné se podřídit péči o vnoučata a omezovat své zájmy (Hasmanová, Štípková, 2018).

Předchozí generace se soustředila na péči o členy rodiny a domácnosti, čemuž nekonkurovalo zaměstnání ani koníčky. Současné babičky, převážně ještě „*pracující babičky*“, se více než v základní péči, angažují v budování vztahu s vnoučetem a zajištění zábavy. Dnešní generace prarodičů se často dostává do situací, ve kterých musí sladit svoje zaměstnání, roli prarodiče, péči o své stárnoucí blízké a potřebou vlastní realizace týkající se koníčků a volného času. Hlavně v rodinách matek samoživitelek umožní jejich setrvání na trhu práce. Tato možnost péče o vnoučata je ovlivněna nastavením sociální a rodinné politiky (Hasmanová, Štípková, 2018, s. 145).

V obvyklé rodině, kde figurují oba prarodiče, muži zastávají menší roli než ženy. Muži vnímají roli prarodiče a pečovatele jako novou zkušenost. Za důležitý můžeme považovat fakt, že stárnoucí žena, která vychovala svoje vlastní děti, bere prarodičovskou roli velmi zodpovědně. Jsou to právě ženy, které se nejvíce podílejí na organizaci a péči v rodině, proto prarodičovství je ve vyšší míře asociováno ženami (Hasmanová, Štípková, 2018).

Muž v roli prarodiče je role osobitá, naskytuje možnost budování bližšího vztahu k dětem a otevřenému způsobu vyjadřování. Muž v roli prarodiče má jiné povinnosti a potěšení, vztah s vnoučaty prožívají jiným způsobem, než prožíval jako otec vztah s dětmi. Nachází se v jiné životní fázi, která na něj klade odlišné nároky. Pro zdravý vztah prarodičů a vnuků je nejdůležitější sdílet s nimi aktivity, které přispívají k jejich osobnímu rozvoji a vzápětí být prospěšný v péči o dítě (Vágnerová 2007).

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE V ČR

Pro zdravý vývoj dítěte je nejdůležitější vyrůstat v klidném a harmonickém prostředí rodiny. Ideálním stavem je milující rodina, kde děti jsou vychovávány oběma biologickými rodiči. V životě se setkáváme s různými životními osudy dětí, jejichž rodiče nemohou, nechtějí nebo neumějí se o ně postarat. Tady přichází do úvahy náhradní rodinná péče. Hlavním účelem náhradní rodinné péče je poskytnout dětem přechodnou či dlouhodobou péči. Dítě má možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí. Děti, které první měsíce či roky strávily v nepřirozeném prostředí, mají v náhradní rodině problémy s utvářením vazby. Děti bez vazeb se později dopouštějí patologických jevů, jako jsou krádeže, lhaní, agresivita nebo mají mylné představy o přátelství (Purvis, Cross, Sunshine 2013).

Současná doba se řídí zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který umožňuje poskytování náhradní rodinné péče formou adopce (osvojení), pěstounství či poručnictví s osobní péčí. Nově byla zavedena pěstounská péče na přechodnou dobu a osvojení zletilého (LOUTNÁ et al., 2018, s. 20).

2.1 Formy náhradní rodinné péče

- Osvojení (adopce)

Dítě dle je součástí opravdového, stabilního a harmonického domova. Osvojení je přijetí cizí osoby za vlastní, vyjadřuje nahrazení přirozeného biologického rodičovství právním (LOUTNÁ et al., 2018).

- Pěstounská péče (dlouhodobá – příbuzenská, nepříbuzenská)

Pěstounská péče je upravena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v §958-970, v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Do pěstounské péče je svěřeno dítě, kde rodina dítěte neplní základní výchovné funkce. Pěstounská péče je volnější než osvojení. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu. Pěstouni jsou povinni předkládat soudu pravidelné zprávy o výkonu péče. Pěstoun musí dodržovat řádnou výchovu dítěte, je povinen o dítě pečovat a při výchově mu náleží práva a povinnosti rodičů. V jeho kompetenci se nachází rozhodování o běžných záležitostech dítěte, může jej zastupovat a spravovat jeho jmění (LOUTNÁ et al., 2018).

- Poručnická péče (s osobní péčí)

Poručníka jmenuje dítěti soud v případě, jestliže rodiče zemřeli nebo byli zbaveni rodičovské odpovědnosti a byla jim pozastavena způsobilost k právním úkonům. Ve vztahu k dítěti má poručník všechny povinnosti a práva kromě povinnosti vyživovací. Poručník rovněž odpovídá za plnění svých povinností vůči dítěti a podléhá doзору soudu (LOUTNÁ et al., 2018).

- Pěstounská péče na přechodnou dobu (krátkodobá)

Bývá označována pojmem „profesionální pěstounská péče“. Jedná se o rodinnou individuální formu péče podporovanou státem. Rodina přejímá péči o dítě po dobu nezbytně nutnou (maximálně 1 rok). S novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která nabyla platnost 1. ledna 2013, došlo ke změně hlediska na pěstounskou péči. Práva a plnění povinností v rámci poskytování náhradní rodinné péče jsou úzce spjata a konkrétně upravena v dohodě o výkonu pěstounské péče (LOUTNÁ et al., 2018).

Povinnosti pěstounů vyplývají ze zákona č. 359/1999 v §47 – „*Práva a povinnosti osoby pečující a osoby v evidenci:*

- a) povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hod v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích*
- b) povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí*
- c) v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči, umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak“*

(ČESKO, 2010).

Ze zákona č. 359/1999 v §47e za svou péči jsou pěstouni státem finančně odměňováni dávkami pěstounské péče, které tvoří:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- odměna pěstouna
- příspěvek při převzetí dítěte
- příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla
- příspěvek při ukončení pěstounské péče (ČESKO, 2010)

Hlavními cíli novely zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, jsou změny nezbytné pro další vývoj systému péče o ohrožené děti. Jednou z možností je navýšení různých typů finanční podpory pro pěstouny nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Mezi nejvýznamnější okruhy navrhované novelizace patří:

- regulace odměn pro dlouhodobé pěstouny pečující o děti závislé na pomoci jiné osoby
- růst státního příspěvku na výkon pěstounské péče
- nárůst odměn pěstounů na přechodnou dobu
- navýšení státního příspěvku pro zřizovatele pro děti vyžadující okamžitou pomoc
- podpora mladých opouštějících ústavní nebo pěstounskou péči a pokračujících ve studiu (pravidelná, jednorázová podpora)
- omezení pobytové péče u dětí mladších tří let

Tato novela byla v srpnu 2020 schválena vládou a předložena Poslanecké sněmovně. Jelikož je péče o ohrožené děti mezirezortní záležitostí, diskuse se očekává napříč sněmovními výbory (MPSV, 2021).

V našem výzkumném šetření se zabýváme formou příbuzenské pěstounské péče, kdy prarodičům je svěřen do pěstounské péče biologický vnuk nebo vnučka.

2.2 Příbuzenská pěstounská péče

Pokud dítě nemůže vyrůstat se svými rodiči, je svěřeno do pěstounské péče, nejčastěji se jedná o pěstounskou péči vykonávanou příbuznými. Výhodou je zachování rodinných vazeb. Situace dítěte, které se ocitá v péči svých příbuzných je odlišná od klasické pěstounské péče. Nečekanou změnou neprocházejí jen děti, které jsou odloučeny od rodičů, ale i osoby, které mají být v této situaci pro dítě oporou. Nastávající pěstouni neprocházejí přípravou a posouzením, nečekaná změna může mít za následek skryté, nepříznivé výchovné taktiky, kterých si nemusí být ani sami vědomi (Langmeier, Matoušek, 2014).

2.3 Prarodič v roli pěstouna

Nejčastěji jsou děti v rámci příbuzenské péče svěřováni do péče prarodičů. Pěstounství prarodičů je v mnoha oblastech odlišné od klasické příbuzenské péče.

Matějček (1999) uvádí, že v pěstounské péči prarodičů se vyskytuje přemíra lásky a více shovívavosti k nedostatkům. Ve srovnání s „klasickými“ pěstouny mají značně vyhrocený vztah k biologickým rodičům dítěte, což je způsobeno společnou minulostí. Prarodiče v mnohých případech redukuje kontakt biologických rodičů s dítětem, chrání je nepřiměřeně před jeho vlivem, a to i v situacích, které by mohly být ku prospěchu dítěte. V opačných případech mnohdy pomíjejí negativní vliv rodičů na dítě a omlouvají jejich prohřešky (Novák, Gabriel, 2008).

Jakmile je dítě svěřeno prarodičům do péče, docházejí k názoru, že i při veškeré snaze se bez pomoci neobejdou. První osobou, která by měla od samého počátku rodině pomáhat, je pracovnice pro pěstounskou péči. Ta v případě potřeby doporučí další pomoc. Prarodiče své funkci pěstounů jsou ovšem méně ochotni se zúčastnit vzdělávání a odbornou pomoc vyhledávají v omezené míře. Potřeba odborných služeb se u rodin liší, záleží na zdravotním nebo psychickém stavu dětí (Matějček, 2002).

Pokud je dítě svěřeno do pěstounské péče prarodičům, nese tato nová situace s sebou pro prarodiče výhody i nevýhody:

Výhody pěstounské péče prarodičů

Mezi výhody příbuzenské pěstounské péče prarodičů určitě patří fakt, že pro dítě je prostředí, ve kterém žije známé, osoby jsou mu blízké a nejsou zpřetrhány vztahy a vazby. Mezi prarodičem a vnoučetem existuje emocionální pouto, dítě vyrůstá v rodině, kde má své kořeny a je tu možnost zachování vztahu s rodičem (Hanušová, Hanousková 2012).

Vnoučata mohou uspokojovat psychické potřeby svých prarodičů, rozvíjejí u nich tvořivou generativitu, mají chuť vymýšlet, zažít nebo udělat něco nového (Matějček, 2002).

Nevýhody pěstounské péče prarodičů

Jedna z dalších negativních zkušeností pěstounské péče prarodičů je jejich vyšší věk. I přes vynaloženou snahu při výchově dítěte se neubrání postupnému zhoršení schopnosti vcítit se do generačně odlišných problémů svých vnoučat. Je pro ně složité držet krok se stále se rozvíjející moderní technikou. Tento pohled na svět se pro prarodiče rozprostírá v úplně odlišné dimenzi. Těžko se mohou stát odpovídajícími vzory nebo životními rádci (Novák, Gabriel, 2008).

Prarodiče se těžce vyrovnávají se selháním blízkých, rodičů vnoučat. Jsou zmítáni emocemi, snaží se zaujmout neutralitu a odstup. Mají pocit vlastního selhání a viny. Dalším, převážně technickým problémem se může stát, zvláště při pořádání společenských akcí mobilita prarodičů (špatný zdravotní stav, schází řidičské oprávnění), finanční a sociální status, neochota vzdělávat se a přijímat změny (Hanušová, Hanousková 2012).

V této fázi je důležitá pomoc ze strany sociálního pracovníka, pracující pod záštitou OSPOD nebo doprovázející organizace.

2.4 Sociální práce s pěstounskými rodinami

Sociální práce

Cílem sociální práce je uspokojování sociálních potřeb klientů (chudoba, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanost). Sociální pracovník by si měl být jistý svými osobními hodnotami, hodnotami profese i svým projevem v praxi. Je schopen si zmapovat své profesní a osobní hodnoty, dokáže nést morální odpovědnost za své rozhodnutí. Uvědomuje si rizika či nejistotu sociální práce (Matoušek, 2013).

V rámci pěstounské péče je úloha sociálního pracovníka OSPOD vnímána jako zásadní, hlavně při komunikaci s příbuznými, rodiči i dětmi. Důležitá je vzájemná spolupráce subjektů, poskytujících služby, organizací, které přebírají péči o jednotlivé členy rodiny.

Mezi specifika sociální práce s pěstounskými rodinami můžeme dle Hanušové, Hanouskové (2012) zařadit:

- trauma a jeho zpracování (poradenské služby v sociálně právních otázkách),
- attachment a jeho náprava (rodinná nebo individuální terapie),
- osobní i kulturní identita (svépomocné a podpůrné skupiny),
- sounáležitost a kontakt s blízkými osobami (asistovaný kontakt s rodiči dětí),
- podpůrná práce se svěřenými dětmi (mediace, supervize),
- dostupnost předškolního zařízení (mikrojesle, dětské skupiny).

Pro činnost pomáhající organizace nebo pracovníka platí základní pravidlo, že pěstoun musí pociťovat jejich podporu a pochopení. K vyřešení problému pěstounů je nutná jistota a

důvěra v sociálního a doprovázejícího pracovníka. Jen těmito kroky může dojít k pocitu bezpečí na straně klienta – pěstouna (Hanušová, Hanousková 2012).

Pěstouni od sociálních pracovníků dle Matouška, Pazlarové (2014). očekávají:

- dostupnost
- respektování
- pozornost vůči potřebám rodiny
- podporu při zařizování praktických záležitostí
- poradenství v oblasti výchovy dítěte
- emocionální podporu
- zprostředkování kontaktu s biologickými rodiči

Sociální pracovník by měl být schopen poskytnout pěstounům podporu na formální a neformální úrovni. Stává se pomocníkem rodiny, první osobou pro případ potřeby. Pro pěstouny se stává oporou, poskytující emocionální, odbornou a praktickou podporu (Matoušek, Pazlarová, 2014).

Doprovázení pěstounských rodin

Doprovázení je projev spolubytí s druhými lidmi, kterým je poskytována podpora a potřebná pomoc v jednotlivých fázích života. Doprovázení se zakládá na odbornosti a svědomitém přístupu. Důraz je kladen na spolupráci mezi subjekty a objekty, na vzájemném respektu a důvěře (Vávrová, 2012).

Jednou z oblastí, kde se setkáváme s doprovázením, je oblast pěstounské rodiny. Doprovázení je důležité v rodinách, které prošly komplikovanou minulostí, řeší mezilidské vztahy, existenční problémy, a především výchovu dítěte. V těchto případech je nutné se zaměřit na poučení o možných důsledcích zátěžových situací, aby se rodiny vyrovnaly s minulostí a dospělo se k optimálnímu přístupu k dítěti (Rozum a Cit, z.s., 2014).

Vzhledem k novele ZSPOD ze dne 1. ledna 2013 je povinností pěstouna do 30 dnů od nabytí právní moci rozsudku o svěření dítěte do pěstounské péče uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, která může být uzavřena s obecním úřadem obce s rozšířenou působností, oddělením OSPOD nebo mohou uzavřít dohodu s neziskovou organizací, která má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče.

Hlavními cíli doprovázení pěstounské rodiny je možnost konzultací, poradenství, sdílení, podpory nebo vedení a dohled nad pěstounskou péčí (LOUTNÁ et al., 2018).

Doprovázející pracovník spolupracuje kromě OSPOD i s dalšími subjekty, jako jsou školy, rodiče a příbuzní, střediska výchovné práce, dětské domovy, kojenecké ústavy, pedagogicko-psychologické poradny, krajské úřady, krizová centra, lékaři, psychologové a speciální pedagogové. Doprovázející pracovník by měl umět správně rozlišit, kdy je už nutná odborná pomoc, identifikovat u rodiny problémy. Dalším úkolem je v intervalu 6 měsíců zpracování zprávy pro místně příslušný OSPOD. Sociální pracovník kontroluje, zda pěstouni vykonávají zodpovědně individuální plán ochrany dítěte, zda jsou plněny potřeby dítěte a zda se rodina podílí na předem domluvených cílech (LOUTNÁ et al., 2018).

Mezi základní pravidla v rámci doprovázení můžeme zařadit:

- rodinu nekritizujeme (pro posílení motivace a větší jistoty rodinu podporujeme, hledáme společné cíle a přístupy)
- negeneralizujeme problémy (podporujeme rodinu v tom, co sami dobře zvládají, nabídneme hlubší pohledy na danou problematiku)
- pravomoc rodiny (respektujeme přání dětí a členů rodiny, posilujeme otevřenost a důvěru mezi členy rodiny)
- reagujeme na potřeby rodiny (najít řešení a nabídnout pomoc vhodného odborníka, zprostředkování vzájemné komunikace)
- pozitivní přístup a respektovat postoj rodiny (i přes odmítnou pomoc ze strany rodiny zachovat naději a čas, aby se rodina naučila pracovat s určitými tématy a využila pomoc v rámci doprovázení)

(Rozum a Cit, z. s., 2014).

Po každém kontaktu provádí sociální pracovník zápis, který obsahuje průběh kontaktu. Při zacházení s osobními informacemi je nutné dodržovat zákon o ochraně osobních údajů. Se získanými informacemi mohou zacházet jen pracovníci, kteří potřebují dané informace k poskytování služeb k výkonu sociálně-právní ochrany (Rozum a Cit, z. s., 2014).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM

Prarodičovská péče je jednou z možností náhradní rodinné péče. Prarodičové patří mezi první, na které se obracejí sociální pracovníci v případě, kdy se rodiče neumí, nechtějí anebo nemůžou postarat o své dítě. Je zapotřebí této skupině náhradní rodinné péče věnovat zvýšenou pozornost. V teoretické části jsme si objasnili pojmy jako rodina a její funkce, role rodičů, role prarodičů. Další část teoretické práce obsahuje členění náhradní rodinné péče, současnou platnou legislativní podporu od státu. Poslední kapitola je věnována metodám sociální práce s pěstounskými rodinami.

V praktické části se budeme věnovat výzkumu v pěstounských rodinách. Výzkum je proveden v rodinách, kde mají prarodiče v pěstounské péči své vnouče. Tato forma pěstounské péče se liší od ostatních tím, že se prarodiče nemohou na nezvyklou roli pěstouna předem připravit. Chceme se blíže seznámit s prarodiči, zmapovat jejich současnou situaci a okolnosti, které vedly k přijetí vnoučete do pěstounské péče.

3.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je zjistit, jak se prarodiče vyrovnávají s novou rolí rodiče, specifikovat potenciální problémy a jejich řešení a dopad na další vztahy v rodině. Zaměříme se na skutečnost, do jaké míry pěstounská péče ovlivní jejich dosavadní život, jaké změny nastanou v době, kdy jim bude svěřeno vnouče do pěstounské péče. Zda mají dostatek informací k výkonu pěstounské péče, jaké druhy poradenství, služeb a pomoci se v této situaci nabízí.

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak vnímají prarodiče výkon pěstounské péče.

Ke stanovení hlavního cíle si zvolíme dílčí otázky, pomocí kterých chceme zjistit, jaká byla příčina převzetí vnoučete do pěstounské péče, jak se prarodiče vyrovnávají s nezvyklou „dvojnolí“ prarodiče a rodiče zároveň, co jim přináší péče o vnoučata a co jim bere. Zaměříme se na péči o dítě, poradenství a pomoc organizací a v neposlední řadě zjistíme, jak spatřují prarodiče budoucnost svých vnoučat.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaké problémy se vyskytují u prarodičů, kteří se ocitají v roli pěstouna svých vnoučat (vnuka, vnučky)?

Dílčí otázky:

- *Jaké jsou rozdíly motivace v přijetí vnoučete?*
- *Jaké jsou klady a zápory nové role?*
- *Jaké jsou zkušenosti prarodičů v péči o vnouče?*
- *Jak vidí prarodiče budoucnost svých vnoučat?*

Dílčí otázky plní dvě funkce: jsou určeny k tomu, aby získané výsledky byly v souladu se stanovenými cíli a výzkumným problémem (Švaříček, Šedřová, 2007).

3.2 Fáze výzkumu

V **první fázi** výzkumu byla provedena pilotáž s cílem zjistit, zda bude možnost absolvovat setkání se skupinou pěstounů, kteří splňují daná kritéria.

Ve **druhé fázi** jsme si zmapovali výzkumný vzorek.

Ve **třetí fázi** byly stanoveny metody výzkumu a technika sběru dat. K dosažení výsledků jsme použili kvalitativní přístup. Technikou k získání potřebných dat byl zvolen polostrukturovaný rozhovor.

Ve **čtvrté fázi** proběhla analýza dat a byla vyhodnocena získaná data.

V **páté fázi** proběhla interpretace výsledků, kde jsme odpověděli na výzkumné otázky.

Šestá fáze obsahuje shrnutí výzkumu a doporučení pro praxi.

Fáze	výzkum	kapitola
1.fáze	pilotáž	3.3
2.fáze	výzkumný soubor	3.4
3.fáze	metody výzkumu a technika sběru dat	3.5
4.fáze	vyhodnocení dat	4.1
5.fáze	interpretace výsledků	4.2
6.fáze	doporučení pro praxi	4.3

Tabulka 1: Fáze výzkumu

3.3 Pilotáž

Jelikož autorka ještě v nedávné době měla možnost se v rámci pozorování zúčastnit doprovázení pěstounských rodin, zjišťovala, jaké úskalí provází přijetí vnoučete do pěstounské péče prarodičů. Pilotáž výzkumu nám slouží pro upřesnění formulací problému. Pilotáž byla provedena oslovením vedoucí OSPOD a dalších doprovázejících organizací. Vyhledávali jsme prarodiče, kteří splňují námi stanovená kritéria a jsou ochotni se do výzkumu zapojit. Prostřednictvím doporučení pracovníků OSPOD nám bylo umožněno uskutečnit rozhovory s cílovou skupinou pěstounů – prarodičů.

Kritéria pro uskutečnění výzkumu:

- Prarodiče, kteří mají v pěstounské péči biologického vnuka (vnučku)
- Prarodiče, jejichž důvodem pěstounské péče je, že se biologičtí rodiče nemohou, nedokážou anebo nechtějí o své dítě postarat

3.4 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří rodiny, které jsou vybrány záměrným výběrem tak, aby splňovaly daná kritéria pro realizaci výzkumu. Záměrný výběr je postup, kdy cíleně vyhledáváme účastníky výzkumu podle specifických vlastností, např. vlastnost nebo stav (Miovský, 2006).

Výzkumu se zúčastnili prarodiče-informanti, kteří mají v pěstounské péči své vnouče buď od narození anebo jim bylo svěřeno v útlém dětském věku. Jsou zde zastoupeni prarodiče různého věku, jelikož i věk, ve kterém je jim svěřeno vnouče do pěstounské péče, má vliv na další vývoj vnoučete. V tabulce jsme uvedli věk informantů, dosažené vzdělání, celkový počet vnoučat, věk vnoučete při převzetí do péče a délku pěstounské péče vnoučete, dále důvod, který byl příčinou převzetí vnoučete do péče. Z řad prarodičů byly pro výzkum zastoupeny pěstounky-ženy, pěstouni-muži byli ve dvou případech přítomni, ale odpovídat na otázky odmítli.

Informanti	věk	vzdělání	počet vnuků	věk dítěte při převzetí	délka pěstounské péče	důvod přijetí
A	46	SŠ-maturita	1	rok a 4měsíce	3roky	odmítnutí dítěte
B	68	základní	6	od narození	20 let	závislost rodiče
C	59	učební obor	3	3roky	7 let	závislost rodiče
D	52	učební obor	3	od narození	12 let	nezletilost
E	69	SŠ-maturita	3	od 4let	14 let	dluhy a exekuce
F	48	učební obor	1	od 2 měsíce	1 rok	závislost rodiče

Tabulka 2: Charakteristika rodin

3.5 Metody výzkumu a technika sběru dat

V praktické části použijeme kvalitativní výzkum. Jedná se o přístup, který zkoumá jevy a problémy v autentickém prostředí. Cílem je získat komplexní výsledek, založený na získaných datech. Výzkumník provádí kvalitativní výzkum za pomoci daných postupů a metod s cílem rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé prožívají a vytvářejí sociální realitu (Švaříček, Šed'ová, 2007).

Kvalitativní přístup se snaží najít porozumění ke zkoumanému sociálnímu problému. Obsahem je nenumerné šetření a interpretace sociální reality. Kvalitativní výzkum nepracuje s měřitelnými charakteristikami. Nahlíží do autentického prostředí, údaje se získávají hlubším kontaktem s terénem. Využívá prvky, procesy, vztahy každodenního života lidí v jejím přirozeném prostředí (Reichel, 2009).

Miovský (2006) uvádí, že kvalitativní přístup je „především přístupem živého učení“, který využívá vnitřní a vnější realitu pomocí kvalitativních metod.

Hlavní metodou sběru dat je **polostrukurovaný rozhovor**. Máme připravený okruh otázek, který bude použit v libovolném pořadí.

Reichel (2009) uvádí, že polostrukurovaný rozhovor je rozhovor pomocí návodu, částečně řízený. Tazatel může dané otázky částečně modifikovat, ale je nezbytné, aby byly položeny informátorovi všechny otázky. Celková příprava polostrukurovaného rozhovoru a následná analýza získaných dat jsou časově náročné, ale nesou s sebou řadu výhod:

- navázání užšího kontaktu mezi výzkumníkem a respondentem
- zjištění podrobnějších informací ohledně daného tématu
- porozumění souvislostem a vztahům
- možnost kladení otázek

Pro přesnější sběr dat je využita i forma tzv. **narativní interview**. Cílem je získat co nejvíce autentický materiál, u kterého předpokládáme, že způsob, jakým je vypravěč strukturoval, zdůraznil, či naopak upozadil důležité pasáže (Miovský, 2006).

Základní otázky polostrukurovaného rozhovoru byly rozděleny na otázky úvodní (popis informantů) a otázky hlavní (korespondují s cíli výzkumu):

Úvodní otázky:

1. Máte v pěstounské péči vnuka (vnučku) a kolik je Vašemu vnukovi (vnučce) let?
2. Jak dlouho máte vnuka (vnučku) v pěstounské péči?
3. Jste prarodič ze strany matky nebo otce dítěte?
4. Jaké máte vzdělání?
5. Kolik je Vám let?

Hlavní otázky:

6. Jak často jste se vidala se svým vnukem (vnučkou) a jeho rodiči v době, než Vám byl vnuk (vnučka) svěřen do péče?
7. Jaká byla příčina toho, že Vám byl svěřen (a) vnuk (vnučka) do pěstounské péče?
8. Jaký je nyní Váš vztah k dceři (synovi), vidáte se, dochází ke kontaktu s vnukem (vnučkou) a jak často?

9. V jakém životním období Vašeho života Vám bylo svěřeno dítě do pěstounské péče, jaký byl Váš život před převzetím vnuka (vnučky) do pěstounské péče?
Čeho jste se musel (a) vzdát? (zaměstnání, koníčky, zájmy, přátelé)
10. Máte v současné době volný čas pro své zájmy, přátele apod.?
11. Měli jste v době, kdy Vám byl vnuk (vnučka) svěřen (a) do péče dostatek informací, jak postupovat při svěřením dítěte, co všechno musí splnit pěstouni, aby jim bylo dítě svěřeno a jaké jste řešili v této době problémy?
12. Jaká byla a je v současné době pomoc ze strany rodiny, přátel, známých z okolí?
13. Jaký je Váš názor na případné navrácení vnuka (vnučky) do péče rodičů?
14. Jak vidíte Vaši budoucnost?
15. Jak vidíte budoucnost Vašeho vnuka (vnučky)?

Prarodiče jsme si pro výzkum vytipovali z oblasti Vsetínska. Jedná se o klienty OSPOD, ale i jiných doprovázejících neziskových organizací. Bylo osloveno 10 prarodičovských pěstounů, z toho 6 souhlasilo a 4 nesouhlasilo. Hlavním důvodem odmítnutí byla současná covidová situace v ČR. Všechny šest informantů splňuje daná kritéria. S pěti rodinami se znám osobně, jedna rodina byla získána metodou **sněhové koule**. Základním principem této metody je získání kontaktu s první vlnou účastníků výzkumu nebo prostřednictvím využití výběru účastníků přes instituce (Miovský, 2006).

S těmi, kteří souhlasili, byl domluven termín schůzky, kdy proběhne rozhovor. Realizace rozhovorů (sběru dat) probíhala v období od ledna 2021 do února 2021. Čtyři rozhovory se uskutečnily v domácnostech informantů, jeden rozhovor proběhl v domácnosti u výzkumníka a jeden rozhovor v tělocvičně školy.

Všichni prarodiče byli seznámeni s tím, že rozhovor bude nahráván. U některých prarodičů tato skutečnost vzbudila nervozitu, ze které plynula tréma a obavy. Délka rozhovorů se pohybovala od 15 do 20 minut. Někteří se rozpovídali až po vypnutí nahrávky, tehdy se rozhovor pohyboval v časovém rozmezí 45 min. Všechny zvukové záznamy rozhovorů byly postupně doslovně přepsány do textové podoby.

Z etického hlediska byly získány písemné souhlasy s využitím získaných dat pro zpracování výzkumu bakalářské práce. Vzor souhlasu se nachází v příloze P I bakalářské práce. Po celou dobu práce s rodinami bylo jednáno dle etického kodexu sociálních pracovníků ČR. Křestní jména jsou kvůli anonymitě informantů v textu pozměněna.

3.6 Analýza dat

Získaná data budou zpracována na základě obsahové analýzy otevřeného kódování. Strauss, Corbinová (1999) popisují otevřené kódování jako proces, kterým jsou pojmy identifikovány a rozvíjeny podle vlastností a dimenzí. Základním postupem této analýzy je kladení otázek, zjišťování podobností a rozdílů jednotlivých případů. Podobné jevy jsou pak označeny a seskupeny do kategorií.

Miovský (2006) se zmiňuje, že otevřené kódování je první fází zpracování a třídění dat, kdy výzkumník lokalizuje jednotlivé události (jevy, vlastnosti, pocity) a vytváří významové jednotky. Dochází k vzájemnému porovnávání a třídění jednotek, ze kterých se snažíme zjistit, zda náleží nebo nenáleží k jinému podobnému jevu. K jednotlivým úsekům budou přiřazeny kódy vzhledem k cílům výzkumu. Při kódování postupujeme po větách nebo odstavcích. Kódování má za úkol podpořit kategorie, jejich vlastnosti, identifikovat a popisovat vztahy mezi kategoriemi. Podle kódů budou nalezena nadřazená témata, ze kterých vzniknou kategorie. Kategorizace je proces, při němž dochází k seskupování dílčích pojmů. Dochází k vzájemnému porovnávání a třídění jednotek, ze kterých se snažíme zjistit, zda náleží nebo nenáleží k jinému podobnému jevu.

Nahrané rozhovory jsme převedli do písemné formy. Pro větší přehlednost a možnost dohledání výroků informantů jsme řádky očíslovali. V našem výzkumném šetření jsme si zvolili 4 kategorie a 20 kódů. Postupně jsme kódy zapisovali ke kategoriím. K vyhodnocení dat budeme specifikovat kategorie, které doplníme zjištěnými výroky našich informantů. Kategorie jsou mezi sebou propojeny. Informanti jsou označeni abecedně **A-F**. Postupně budeme přidávat čísla řádků, ve kterém se výrok informanta nachází.

Např.: Informant A uvádí na řádku 7: (A7) a dodává: „*Příčina byla ta, že dcera jednoho dne prostě nám oznámila, že nemá s M. kam jít a že nám ho musí nechat, protože si našla nového přítele a u něho nemůže s M. být.*“ Výroku byl přidán kód „*odmítnutí*“ a následně přiřazen do kategorie „*přijetí dítěte*“.

Z našeho výzkumného šetření jsme si zvolili následující kategorie:

1. **Přijetí vnoučete**
2. **Rozpor rolí**
3. **Péče o vnouče**
4. **Budoucnost**

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU

1. Přijetí vnoučete

Samotné přijetí vnoučete do péče prarodičů vzbuzuje u prarodičů značné obavy. Musí se během krátké doby a bez jakékoliv přípravy rozhodnout, zda zvládnou svou novou, nezvyklou dvojroli – roli rodiče a zároveň roli prarodiče. Všechny následující události mají zásadní vliv na další vývoj a péči dítěte. U prarodičů se objevují různé pocity a obavy, zda se o dítě dokážou postarat, vzbuzuje se u nich lítost nad svým vnoučetem a nad realitou, hledají, kde vznikla chyba, které se teď jejich děti dopouštějí.

Do této kategorie jsme zařadili následující **kódy**: zanedbání rodičů v rámci výchovy a péče o dítě, odmítnutí dítěte rodičem, týrání dítěte se strany rodiče, těhotenství nezletilé dcery, umístění dítěte do kojeneckého ústavu, zapojení úřadů, soudů, rodinná sounáležitost, víra.

Jednou z nejčastějších příčin, při níž dochází k odebrání dítěte rodičům je jejich zanedbávání péče o dítě. Babička (B38) uvádí: „*Já jsem věděla hned od začátku, ona se nedokázala postarat ani o sebe. Já jsem dokonce musela na veškeré vyšetření chodit s ní, aby ona tam vůbec došla. No, později jsem ji k němu ani nepouštěla, co ona mu dělala...*“, další babička vzpomíná na odmítnutí dítěte: (A7) „*...dcera jednoho dne prostě oznámila, že nemá s Martínkem kam jít a že nám ho musí nechat, protože si našla nového přítele a u něho nemůže s Martínkem zůstat. V té době on začínal s drogama. Ona říkala, že přítelova matka ho tam nechce s dítětem.*“ (A7) „*No a teď si vzpomínám, mně asi na začátku nedocházelo, že by si Martínka napoprvé řekla, že si vezmem, že není kam jít...že to byl nějaký zkrat nebo zlom, že se za chvíli objeví a Martínka si vezme*“. (E8) Zanedbání vnoučete ze strany rodiče, se babička rozpomínala: „*Syn měl hodně práce, vydělával, a tak výchova zůstala na matce, ale když ona byla tak mladinka a navíc, chtěla si ještě užívat života, začala vnuka zanedbávat*“ (E 8). „*Největší problém nastal v době, kdy se synovi přestalo ve firmě dařit. Začal si půjčovat peníze a šlo to sním z kopce*“ (E32). Babička (D2) řešila problém s dcerou, která jako nezletilá otěhotněla: „*...dcera nám otěhotněla, když ji bylo 16 let, měla přítele, krátkodobá známost a po té krátkodobé známosti se zjistilo, že je těhotná...Jsme se zamýšleli, že si ji vezmeme k sobě. Máme určitý žebříček hodnot, od toho se to odvíjelo. Započatý život by se neměl přerušovat...*“ dále pak k tomu babička ještě dodává: (D34) „*...nebylo to ztížení života, brali jsme to potom jako i dar, přijali jsme to.*“ Jiná babička vzpomíná: „*Život se nám změnil od začátku. Říkali jsme si, co všechno ještě zvládnem, jak nám děti vyrostou, ale*

všechno se změnilo „(F12) a dále dodává: „*Nikdy mně nenapadlo, co mně v životě čeká a co budu muset ještě všechno zvládnout. Věděla jsem, že budu babička a že si malou chceme vzít do péče....* (F23) *jinak by musela do kojenečku. „ ...Já říkám, to by měl udělat každý člověk, zvláště křesťan. Všechny moje kamarádky mně od toho zrazovaly. Říkaly, dcera na drogách, malá až bude velká, bude to samé. Že už nejsou nejmladší a mám ju dať do ústavu“* (C24). Obavy prarodičů, že se vnouče ocitne bez jejich pomoci v kojeneckém ústavu způsobí, že nechtějí nebo nedovolí, aby k takové situaci došlo: „*No, musela jsem so ho vzít, jinak by šel do kojenečku, syn musí do práce, že, nemůže se o něho starat a maminka byla nevhodná, alkoholička*“ (B1). Další příčinou odebrání dítěte rodičům je, že se rodiče nedokážou o své dítě postarat. Babička tuto situaci hodnotí: „*Oni by se chtěli starat, ale nemají pořádné bydlení, u obou je prostě tam alkohol, jen se hádají, zmlátí se a pak zase na chvíli dobře. Nedělalo by to dobrotu*“ (F4) Jiná babička hledá původ celého problému u sebe: „*Já jsem sa hodně obviňovala, že za to můžu já.... furt jsem hledala jakoby chybu jako v sobě...*“ *Ale teď to neřeším, a někdy si teda říkám, že něco bych mohla udělat jinak, aby sa ta situace spravila, ...*(C8) a dodává k tomu: „*Už jsem sa nemohla dívat na to, jak dcera malou zanedbává. Jednou to šlo, pak zase propadla závislosti* (C19). Celou situaci pak babička hodnotí: „*...já byla rozhodnutá, říkala jsem i manželovi (který není dědečkem vnučky), že si ju prostě nechám, aj, kdyby on nechtěl.*“ (C30)

Shrnutí kategorie: Přijetí vnoučete

Touto kategorií jsme si objasnili příčiny, které vedou prarodiče k přijetí vlastního vnoučete do pěstounské péče. Prarodiče trápí skutečnost, že se jejich potomek neumí postarat o své dítě, zanedbává, odmítá jej. Těžce berou závislosti dítěte na alkoholu nebo na drogách, obviňují sami sebe, hledají příčiny, kde udělali ve výchově chybu, co měli udělat jinak, aby k těmto negativním jevům nedocházelo. Představa, že by bylo dítě umístěno v kojeneckém ústavu nebo že by nezletilá dcera šla na potrat, nepřicházelo v úvahu. Větší míra zodpovědnosti při výchově a péči zůstává na babičkách. V rámci mezigeneračních vztahů nebyl rozdíl, zda se jedná o vnouče ze strany syna nebo dcery.

• Jaké jsou rozdíly motivace v přijetí vnoučete?	
motivace přijetí dítěte	návrh řešení problému
závislost rodiče umístění dítěte do kojeneckého ústavu rodinná sounáležitost (víra) nezletilost trestná činnost rodiče dluhy a exekuce domácí násilí nezájem rodičů psychiatrická diagnóza rodiče	zapojení institucí OSPOD psychologické poradenství lékař právní poradenství doprovázející neziskové organizace psychiatrické vyšetření Policie ČR

Tabulka 3: Přijetí dítěte

2. Rozpor rolí

Tato kategorie se v našem výzkumu větší měrou dotýká prarodičů – žen. Jsou to právě ženy, které z větší části musí změnit svůj dosavadní život. Své mateřské povinnosti již mnohé mají za sebou, chtějí si užívat jen své „role babiček“, ale skutečnost jim to nedovolí. Prarodičové – muži se stávají v „roli dědečků“ pro mnohé babičky v péči o vnouče oporou a pro vnuky v některých případech i vzorem „otce“.

Do této kategorie jsme zahrnuli následující **kódy**: pocit ztráty vlastního života, změna způsobu života, prolínání rolí prarodič – rodič, mezigenerační problémy, klady a záporů nové role.

Změna způsobu života u prarodičů, zejména u žen, prochází nečekanou změnou. Musí ze dne na den přehodnotit svůj dosavadní osobní i profesní život. Ztráta svobody, kterou v té době již mnohé zažívají, jelikož ostatní děti vedou samostatný život, je nenadálá a vytváří v nich určité vnitřní dilema. Budu mít ještě tu sílu a energii se o dítě postarat? Budu více babičkou či maminkou?

O pocitu ztráty vlastního života vypověděly: (A25) „*Já 14 let pracuju jako asistentka pedagoga na praktické škole, práci mám moc ráda, mám další tři děti, které už v té době*

byly dospělé... i když dvě z nich bydlí stále s náma, studují, ale odpadla mně starost o ně, už jsem si začala užívat života, takového toho, chodit si vlastně do přírody, na výlety, trochu se podívat i sama na sebe, opravdu to šlo a bylo to fajn“ . Další babička uvedla: „Ztratila jsem tu svobodu, takovou tu, jakože jsme si mohli jet, kam jsme chtěli, tu volnost, prostě, řešilo se úplně něco jiného, ale já jsem byla rozhodnutá hned, že si vnučku nechám“ (C22). Nad změnou dosavadního života se zamýšlí další babička a říká: „My jsme byli soukromí hospodáři, práce, koníčky, ty jsem se musela úplně vzdát, všech, protože Pavlík byl náročné dítě“ (B24). Na nový začátek se připravovala babička, která uvádí: „Byla jsem spokojená matka tří dětí, už jsme měli zařízeno, naplánováno... koníčky, práci, kterou má člověk rád a srazu jsme se museli zamýšlet nad tím, že budeme jakoby začínat od znovu, zaměřovat se na miminko a vlastně úplně nový začátek“ (D20). Další problém, se kterým se museli prarodiče smířit, byl: „Já jsem vlastně v té době musela skončit v práci, jsem na rodičáku, manžel ještě chodí do práce“ (F11). Jiná babička se potýká se s těmito problémy: „...v první chvíli jsem musela řešit to, abych ho měla kam dát, když já půjdu do práce, protože ještě nikdy nám ho nestrčila do ruk, nemám kam s ním teďka jít, my nevěděli na jak dlouho, co bude, vlastně tam nebylo, vemte si ho, už ho nikdy nechci, potom, že nám ho dala, že nemá kam s ním jít.... My jsme neřešili zrovna, jak nám ho předala, že bude u nás“ (A31). Dilema svého života popisuje další babička: „S manželem chodíme do práce, čas na koníčky už moc není. Vnučka nám roste, snad se nám časem podaří aj sa ještě někam podívat. Už jsme ale oba vyčerpaní. Chtěla sem být ta, která bude malou rozmazlovat, ke které sa bude vnučka těšit na návštěvy“ (C27). Vysoký věk a obavy mezigeneračního rozdílu spatřuje babička: „Já měla těsně před důchodem, manžel už na důchodě byl, chtěli jsme synovi pomoci, ...neměli jsme na vybranou“ (E 39). V případě prarodičů, kdy otěhotní tehdy šestnáctiletá dcera, babička vzpomíná: „...chtěli jsme, aby dcera studovala, chtěli jsme ji pomoci, to bylo vlastně i hlavní naše rozhodnutí a nenechat ju v tom, že to bylo vlastně ještě dítě...naším přáním bylo, aby se postavila na vlastní nohy, a tam vlastně začala jakoby se přerušovat mateřská vazba té naší vnučky k dceři...více se ta vazba upnula na nás, no na mně...já jsem s tú vnučku byla vlastně doma neustále v kontaktu“ (D13). Dále pak uvádí babička, která má v péči vnuka s postižením: „Já jsem to neřekla, on od malička, jak začal trochu rozumět a ona (matka) chodívala kolem nás, na ...paseky, tam byla hospoda, vždycky, když šla kolem, mami, říká mně mami. V té době žil manžel a když jsem se ho snažila převést na babi, že on říkal, jenom on, on potřebuje maminku. Takže jsem byla mami, děda byl děda a tatínek byl tati“ (B6). Další babička popisuje chování své dcery: „...je nespolehlivá, dochází k nám, ani nevíme, kdy přijde. Nevím, jestli ona by chtěla něco řešit, ...já myslím, že nemá čas, ona má ráda

enom sama sebe, ...dojede, pohádá se, protože na malou zvýším hlas, něco ji nechcu dovolit, ...ti už mně nebaví. Spíš mě obtěžuje, když ona přijde. A ještě tady diktuje“ (C12). Problémy s dcerou uvádí i další babička: „Dcera nám péči o vnučku komplikovala. Někdy se ukázala, naslibovala, pak se malá na ní těšila a potom sliby-chyby, ale co máme vnučku v péči, dalo nás to jako rodinu asi dohromady. Držíme víc při sobě ...jsme takový tým, pomáháme si“ (C34). Problém v dospívání uvádí babička (A11): „...dcera byla vždy problematická, taková výbušná byla, chodili jsme k psychologovi, pak nastoupila i do diagnostického ústavu, odcházela z domova, nerespektovala pravidla...“.

Shrnutí kategorie: Rozpor rolí

Tato kategorie nám dokazuje, jak složitá nastává situace, když prarodiče zjistí, že jim bude svěřeno vnouče do pěstounské péče. Na tuto roli se nemůžou ani se nedokážou předem připravit. Tato role přichází nečekaně, přináší plno změn jak v osobním, tak profesním životě. I vztahy mezi prarodičem a rodičem jsou ve značné míře vypjaté. Vynaložené úsilí, které prarodiče vkládají do role prarodič – rodič má své klady i zápory.

• Jaké jsou klady a zápory nové role?	
klady	zápory
<p>smysluplná náplň života</p> <p>omlazení myšlení i jednání</p> <p>dobry pocit, že je dítě v rodině spokojené</p>	<p>omezení vlastních zálib aktivit</p> <p>únava, vyšší věk</p> <p>problematická dvojrole prarodič versus rodič</p> <p>sebezapření a sebeovládání vůči dítěti</p> <p>ztráta zaměstnání kvůli pěstounské péči</p>

Tabulka 4: Rozpor rolí

3. Péče o vnouče

Další námi zvolenou kategorií je péče o vnouče. Jedna z nejdůležitějších úloh prarodičů při převzetí vnoučete do pěstounské péče. Prarodiče si plně uvědomují, jak velká zodpovědnost je na ně kladena. Péče o vnouče ale může mít, jak uvádí řada prarodičů, i pozitivní přínos do rodiny.

Do této kategorie jsme zahrnuli tyto **kódy**: běžná denní péče, zapojení příbuzných do výchovy, pomoc ze strany organizací, radost z vnoučete

Pečovat co nejlépe o své vnouče je pro každého prarodiče, který má v pěstounské péči své vlastní vnouče, prioritou. Úkol to bývá nelehký, prarodič uvádí: „*Prioritní pro mě bylo, protože nemám nikoho, děti ještě studovaly, rodiče nemám, komu bych ho (Martínka) dala na hlídání, tak bylo vlastně kam s ním, když půjdu do práce. Tam vyšla vstříc paní ředitelka“ (A45) a dodává: „Máme mateřskou školku, jsme malá škola, nestandardní, vyšli mně vstříc, nějak jsme to zvládli, měsíc do konce prázdnin, měla jsem čas řešit, co bude dál“ (A47). Problémy se školou uvádí babička: „...řešili jsme problémy ve škole, jak nám ho svěřili, špatně mluvil, chodili jsme na logopedii, ve škole pak byl hodně živý, často nosil poznámky. Ta pevná ruka chyběla“ (E14). Babička s péčí o postiženého vnuka popisuje: „Manžel umřel, když bylo Pavlíkovi rok a půl. Zůstala jsem doma, ale měl doma tatínka (žije ve společné domácnosti), péče tam byla a je do dneška. Do čtyřech roků jsem ho měla normálně, potom jsem ho dala do školky. Školka mně vlastně pomohla se sociálkou najít školku, ... a z tama jsme potom šli přes OSPOD do normální školy. Teď je v praktické škole, ráno ho tam dovezu, počkám ve městě a odpoledne jedeme domů, autobusem“ (B41). Dále babička uvádí: „Všechno, co jsem měla ráda, všechny koničky...šlo bokem, měla jsem jen jeho. Musí brát léky, pomáhá to...já nebudu dělat nic, co by bylo proti jeho zdraví“ (B47). A pokračuje: „On zdědil syndrom alkoholu, nikotinu, tak mně to bylo řečeno od doktorů...musím ho hodně hlídat. ...cigarety denně musí být, jinak s ním není k vydržení. Kouří, ale malinko. Syn kouří taky, on to vidí, moc mně to mrzí, neovlivním to. Alkohol u nás neexistuje. ...akorát na pečení rum, když nedám pozor i to se mi někdy ztratí. ...já to mám dobře schované...jen když je oslava, a to se dá pozor“ (B16). Pomoc ze strany příbuzných vyjádřila babička: „Tak naštěstí, že mám teď dvě hodné, odrostlé děti ještě u sebe doma, které mně strašně moc s Martínkem pomáhají, ten čas se najde. ... když jsem šla do obchodu, občas pohlídali, ...děti pomůžou, pohlídají“ (A31). S pomocí svých dětí může počítat*

babička, která popisuje: (F24) „*Malá má rok, hodně mně pomohly moje dvě děti, které ještě žijí s námi. Hlíдали, vozili, brali malou jako mladšího sourozence. I moje maminka, která bydlí nedaleko, si najde chvíli, kdy mně malou pohlídá, takže....* Naopak babička musí řešit jiný problém ze strany svých příbuzných: „*Manžel zemřel, hospodářství, všechno jsem musela dát pryč, ...já bych to nezvádlá. A ještě, pak umřel tchán, měl silnej infarkt a tchýně, která byla spíše dračice než člověk*“ (B31). S pomocí organizací se setkala babička: „*Moc mně pomohlo školení pěstounů, ...taky jsem si mohla popovídat s dalšími prarodiči, kteří měli vnuky v péči. Díky tomuto školení a mnoha telefonátům s naší sociální pracovnící jsem pochopila, proč se tolik naša vnučka vzteká a odmlouvá. Začali jsme proto chodit k psychologce, která pracuje s děckama. Co vnučce pomohlo, byly nastavené pravidla a kontakty, kdy se vidí společně s dcerou*“ (C38). Zapojení organizací uvedla i další babička: „*...měla jsem docela strach, těch hodin tam bylo hodně, ...ale jsem ráda, že jsme se dozvěděli spousty zajímavých věcí a když jsme něco potřebovali, tak lektori nám velice ochotni odpovídali na naše dotazy*“ (D38) a dodává: „*Potom jsme navštěvovali svépomocné skupiny, kde jsme našli nové přátele, se kterými jsme se navštěvovali a jezdili na společné dovolené...*“ (D41). Pomoc ze strany doprovázející organizace má i babička Iveta: „*...byly nám nabídnuty kurzy ohledně výživy, konzultace s psychologkou, třeba vlastně, když já měla malé děti, vůbec to nebylo, třeba nošení dětí v šátku, to vlastně zjišťuje člověk až teď, jo, taky nám nabídli umístění malé do jeslí, tím pádem bych se mohla vrátit do práce*“ (F29), dále tady dochází společně s rodiči malé ke kontaktům. „*...oni se na malou těší i ona (matka) si ji ráda pochová a přebalí ...*“ (F33).

Shrnutí kategorie: Péče o dítě

V případě pomoci příbuzných prarodičům v péči o vnuče se setkáváme s ochotou, jak u dětí, které ještě žijí ve společné domácnosti, tak ze strany ostatních příbuzných. Prarodiče nacházejí i pomoc ze strany organizací, které jim pomáhají formou besed, kurzů, konzultací, svépomocných skupin a dalšího vzdělávání řešit aktuální problémy. Zapojení rodičů dětí v rámci kontaktů má rovněž pro vnuče pozitivní vliv. Urovnat tyto vztahy je velmi náročné jak ze strany prarodičů, tak ze strany rodičů. Je to záležitost trpělivosti, chtít se změnit, mít naději a najít odpuštění.

• Jaké jsou zkušenosti prarodičů v péči o vnouče?	
Péče o dítě	mapování pomoci při péči o dítě
zdravotní problémy výchovné problémy školní zralost poruchy učení šikana trestní činnost	OSPOD (svépomocné skupiny) lékař psychologické poradenství doprovázející neziskové organizace speciálně pedagogická centra logoped školní psycholog dostupnost předškolního zařízení

Tabulka 5: Péče o dítě

4. Budoucnost

Kategorie budoucnost nás zavádí do úvah, jakým směrem se bude vyvíjet život prarodičů a život vnoučat. Všichni dotazovaní zažívají přítomnost, kdy se musí vyrovnávat s novou situací, zažívali nebo zažívají těžké chvíle jak se svými dětmi, tak s vnoučaty. Tímto u prarodičů vznikají určité obavy z budoucnosti svých vnoučat, ale i obavy ze ztráty vlastních kompetencí.

Do této kategorie jsme zahrnuli následující **kódy**: návrat vnoučete rodičům, obavy ze ztráty vlastních kompetencí, výchova slušného člověka,

Ve všech případech mají informantky obavy při navrácení vnoučete do péče rodičům. Tímto problémem se zabývá řada prarodičů, kteří uvádí: (A50) „...v tuto chvíli jsem přesvědčena, že určitě nedám matce Martínka, alespoň do školních let, myslím si, že Martínek tam měl nějaké problémy v době, kdy byl u ní, že se projevoval tak, že se nesmál, neplakal, žádné pocity, prostě emoce nedával najevo“. U další babičky se na své dítě mísí protichůdné názory: (C46) „No prostě, když to dítě porodíte a teď je a udělá Vám něco takového, já ju

nesnáším, ale na druhé straně strašně miluju jako, a chcu věřit, že prostě nemusí mít třeba vnučku, vzít si ju zpátky, vlastně ji nedám“. Návrat k otci u patnáctiletého vnuka babička rozebírá: (E27) „Vnučce si zvykl, že je s náma“. Zatím chce být u nás, má tu své kamarády“ jeho otec si našel novou přítelkyni, děti nemají, ona nechce“ (E26). Nad navrácením vnučky se zamýšlí babička, jež ji mám v péči z důvodu těhotenství nezletilé dcery a kde okolnosti nasvědčují, že vnučka zůstane s prarodiči: (D44) „...dcera si našla nového přítele, který ju nějak tak ovlivňuje, ...nejeví o mou vnučku zájem o moji dceru jakoby od té vnučky odpoutává...přítel, který se nato dívá tak, že ji chce, ale bez dcery“. V případě rodičů závislých na alkoholu je případné navrácení dítěte podmíněno změnou způsobu jejich života. Babička se k tomu vyjadřuje: (F35) „Jo, to by se museli hodně změnit, oba. Hlavně přestat pít a žít jinak. Podstoupit léčení, najít si bydlení a práci“. Obavy ze ztráty vlastních kompetencí jsou další oblastí, která u mnohých prarodičů vzbuzuje strach z budoucnosti. Věk nejde zastavit. Prarodiče trápí myšlenka, že nebudou už schopni zvládnout tuto roli, že jim ubývá sil. Snaží se do svých vnoučat investovat veškerý čas, energii, připravit je do života a vychovat z nich slušné lidi. „Víte, co bych chtěla, dožít se synového důchodu. Postará se o něho. On zázemí by měl, ...prostě pro něho je Pavlík prioritou, pro mě i celou mou rodinu“ (B53). „... Manžel říká, ještě ta hrůza by nás mohla potkat, že jako mladá se zvrtné po ní, ... mám z toho hrozný strach, že ju budem nahánět po nocích, tak jak jsme naháněli dceru, a že bude třeba brát drogy, všechno sa mine účinkem“ (C51). „Tak zatím malá je u nás. Roste nám, začíná chodit, máme z ní obrovskou radost. Ona nemůže za to, jaké má rodiče, jak se chovají, takže doufám, že se bude mít v životě dobře“ (F37). „Nemůžeme nic plánovat, chceme z ní vychovat slušného člověka, který se bude umět o sebe postarat, hlavně, ať je zdravá“ (F39). Závěrem přání jedné z babiček: (A58) „Vidím to hezky, že už, když zavřu oči, když jsme poprvé cestovali k moři, ráda cestuji a cestujeme, což jsme s našimi dětmi neměli takovou možnost, tak teď s Martínkem si to užíváme, akorát mám obavy právě, že se mně vrací vzpomínky na dceru, na její pubertální věk, asi se toho předčasně bojím nebo něco, snažíme se do Martínka dávat všechno dobré, tak uvidíme. Bojím se puberty“. a dodává: „Budu se snažit, aby to byl šikovný kluk, dobrý chlapec. Někdy ty geny nepředčí ani sebelepší výchova!“ (A59).

Shrnutí kategorie: Budoucnost

Pohled do budoucnosti vnímají prarodiče jako jedno velké přání. Všichni se shodují, že na prvním místě je snaha vychovat z vnoučat slušné lidi, kteří se dokážou osamostatnit, najít si práci, mít rodinu a hlavně, aby byli zdraví a šťastní.

• Jak vidí prarodiče budoucnost svých vnoučat?	
budoucnost vnoučete	obavy
<p>vychovat slušného člověka</p> <p>vyučit se nebo vystudovat školu</p> <p>zdraví vnoučete</p> <p>spokojený život</p>	<p>temperament dítěte</p> <p>zájem a kontakty s rodiči</p> <p>geny po rodičích</p> <p>obavy prarodičů ze ztráty zdraví a síly v péči o vnouče</p>

Tabulka 6: Budoucnost

4.1 Interpretace dat

Z našeho výzkumu jsme si odpověděli na dílčí otázky:

1. Jaké jsou rozdíly motivace v přijetí vnoučete?

Prvotní motivací pro přijetí vnoučete je snaha postavit se k dané situaci v rodině, kde se vyskytl problém. Hlavní motivací přijetí vnoučete do péče je přání, aby vnouče nebylo umístěno do kojeneckém ústavu nebo jiného ústavního zařízení.

Pěstouni hodnotí situaci před převzetím vnoučete do péče za hodně stresující. Nejčastější příčinou odebrání dítěte rodičům je závislost na alkoholu nebo drogách. Mezi další příčiny se řadí trestní činnost, dluhy a exekuce, domácí násilí. Charakteristická je nezodpovědnost, nezájem, nezralost rodičů, agresivita, nestabilita v oblasti práce nebo psychická diagnóza. O něco lépe se vyvíjí situace v rodinách, kde příčina přijetí dítěte je způsobena nezletilostí svého potomka. U naší dotazované pěstounky bylo hlavní motivací nepřerušovat nově vzniklý život a snaha pomoci svému dítěti dostudovat, najít si zaměstnání.

Z výzkumného šetření jsme zjistili, že pěstouni nedělají rozdíl, zda se jedná o vnouče od syna nebo dcery. Psychologické studie nám dokazují, že právě matky-babičky více tíhnou k vnoučatům od své dcery a mají s vnoučaty bližší vztah.

2. Jaké jsou klady a zápory nové role?

V době, kdy přechází vnoučata do péče svých prarodičů, má většina prarodičů výchovu svých dětí za sebou. Začínají se těšit na roli prarodičů a mají pozitivní aspekty pro přijetí vnoučete. Prarodičům se život stává smysluplnější, s vnoučaty tráví volný čas, vrací se zpět do svých dětských let. Jezdí s nimi na výlety, dovolené, vodí je do kroužků. S vnoučaty omládnou, zároveň mají radost, když vnoučata jsou šťastná a spokojená. Snaží se jim vynahradiť, co měla prožít se svými rodiči.

Mezi záporné stránky u pěstounů – prarodičů se uvádí věk, zdravotní stav a obavy, zda ještě zvládnou výchovu vnoučat. Musí zastat jak roli prarodiče, tak rodiče. Nedílnou součástí této výchovy je důslednost prarodičů a nenechat se uprosit od svých vnoučat. Na jedné straně být milým prarodičem, rozmazlovat vnoučata, a na straně druhé být důsledným rodičem a adekvátně potrestat. Musí vynaložit mnoho úsilí, odříkání a mít dostatek lásky a trpělivosti. Z našeho šetření vyplývá, že pěstouni jsou ve větší míře prarodiči, nad svými vnoučaty pociťují lítost a stávají se shovívavějšími. Vnoučatům schází přísnost a důsledkem je pak v dospělosti výskyt sociálně-patologických jevů.

3. Jaké jsou zkušenosti prarodičů v péči o vnouče?

V péči o dítě jsou v životě častěji zastoupeny ženy. V současné době se stále častěji setkáváme s rodinami, kde se na výchově a chodu domácnosti podílejí stejnou měrou oba z rodičů. I z vědeckých studií je zřejmé, že ve věku prarodičů se o péči vnoučete dělí ženy a muži rovnoměrně. Muži tráví s vnoučaty stále více času a rádi se společně s nimi vrací do svých dětských let.

Přijetí vnoučete do péče má za následek změnu životního stylu. Jsou to většinou pěstounky, které mají pocit ztráty vlastního života. Přichází o své zaměstnání, aby se mohly plně věnovat péči o vnouče. Jednou z možností pomoci je umístění dětí do jeslí a školek. Z našich rozhovorů vyplývá, že nabídka jeslí a školek může usnadnit pěstounkám skloubení pracovního a osobního života. Pěstounky se rovněž shodly, že pociťují radost, že vedle běžných každodenních činností zvládají ještě péči o vnouče.

Důležitým faktorem je i pomoc blízkého okolí, jak ze strany příbuzných, tak ze strany sociálních pracovníků, ve vyhrocených situacích i policie. Utvrzení těchto pracovníků, že se vydávají správným směrem, je naplňuje pěstouny bezpečím.

4. Jak vidí prarodiče budoucnost svých vnoučat?

Pěstouni se o budoucnosti svých vnoučat vyjadřují velmi opatrně. Většina pěstounů ještě nemá vyřešenou minulost svých dětí, řeší, jak se bude vyvíjet vztah mezi vnoučetem a biologickým rodičem. V mnoha případech dochází k asistovaným kontaktům mezi dětmi a biologickými rodiči, které bývají vyhrocené a náročné. Pěstouni mají povinnost umožnit styk dítěte s rodičem, udržovat, rozvíjet a prohlubovat jejich vztah. Právě vztahy mezi prarodiči a biologickými rodiči vnoučete bývají plné peripetií, které se neustále mění a mají vliv na průběh péče o vnouče. Pěstouni potřebují především čas na srovnání se s novou situací. Mají obavy ze ztráty vlastních sil a zároveň doufají, že vychovají slušného a poctivého člověka.

Zpracováním dílčích otázek jsme došli k odpovědi na hlavní otázku:

Jaké problémy se vyskytují u prarodičů, kteří se ocitají v roli pěstouna svých vnoučat (vnuka, vnučky)?

V provedeném výzkumu jsme došli k závěru, že přijetí svého vnoučete do pěstounské péče patří mezi situace, které jsou nepředvídatelné, neplánované a náročné, kdy prarodiče musí přehodnotit své dosavadní priority, zájmy a koníčky. Současná generace prarodičů se dožívá vyššího věku, jsou v produktivním věku delší období, snaží se volný čas trávit aktivně, hodně cestují, sportují, věnují se svým zálibám. Přijetím vnoučete do pěstounské péče se odkrývá otázka, zda budou fyzicky i psychicky schopni se o vnouče postarat. Při převzetí vnoučete je důležitý věk pěstounů. Pěstouni, kteří se nacházejí ve středním věku, se zapojují do péče a vzdělávání aktivněji než pěstouni ve vyšším věku. Dokážou více skloubit dosavadní život s péčí o vnouče. Lépe zvládají zátěžové situace. Vše závisí i na dosaženém vzdělání pěstounů. Pěstouni s vyšším vzděláním lépe ovládají stále se více zdokonalující technologie. Co mají ovšem všichni pěstouni společné, je hledání příčin, kde mohli udělat chyby ve výchově svých dětí, které se nedokážou, nemohou anebo nechtějí o své dítě postarat.

4.2 Doporučení pro praxi

Z praktické části jsme získali potřebná data, ze kterých můžeme formulovat doporučení pro praxi. Získaná data budeme konfrontovat s doporučenou literaturou.

Měli jsme možnost se setkat se skupinou prarodičů, kteří mají společný úkol, vychovávat své vnouče. Období, ve kterém dochází k převzetí vnoučete do péče prarodičů, může vyvolat

u prarodičů velkou vlnu obav a strachu, zda budou ještě schopni se o vnouče postarat. Tato změna znamená jak pro prarodiče, tak pro vnoučata velkou emoční disharmonii a stres. Na začátku pěstounské péče je důležitá pomoc sociálního pracovníka OSPOD i v rámci doprovázení.

Návrhy a opatření:

První osobou, která by měla prarodičům pomáhat, je pracovník doprovázející organizace. Potřeba odborných služeb je u jednotlivých rodin rozdílná, odvíjí se od zdravotního nebo psychického stavu vnoučete a současné situace v rodině. Možnost vstupního vzdělávání je jednou z variant, jak obeznámit prarodiče s nabídkou odborných služeb. Prarodiče by měli mít jistotu, že všichni, se kterými probírají své starosti, své práci dobře rozumějí a snaží se prarodičům pomoci.

Klíčový sociální pracovník by měl sledovat potřeby pěstounů, být s nimi v neustálém kontaktu, společně s ním průběžně vyhodnocovat situaci a reagovat na ně adekvátním vzděláváním. Vzdělávání by mělo být zajištěno průběžně, nikoliv až v posledním měsíci před uplynutím lhůty. Mezi okruhy vzdělávání můžeme zařadit:

- informace v oblasti péče o dítě
- získávání znalostí při péči o specifické skupiny dětí, sourozenci, děti jiného etnika, děti se zdravotním postižením, děti týrané, zneužívané
- psychologické a pedagogické poradenství v rámci vývoje dítěte
- zvládání krizových situací
- s ohledem na věk dítěte příprava na jeho osamostatnění
- doučování dětí

Nabídka a propojenost OSPOD, neziskových organizací a odborných služeb je pro prarodiče jednou z možností, jak zvládnout danou situaci. Pro spousty prarodičů je přijetí vnoučete tak zásadní změnou, že musí opustit své zaměstnání, vzdát se dosavadního života. Pro prarodiče, kteří mají v pěstounské péči vnouče od narození, jedná se většinou o prarodiče v produktivním věku, je včasná nabídka umístění dítěte do jeslí, dětských skupin či předškolního zařízení jednou z možností, jak se navrátit do pracovního režimu.

Projektem MPSV se stala od roku 2016 dostupnost mikrojeslí, která je koncipována jako veřejná služba péče o děti od 6 měsíců do 4 let v kolektivu 4 dětí, při zachování rodinné atmosféry a individuálním přístupem pečujících osob.

Dále věnovat pozornost svépomocným skupinám, které jsou zaměřeny na cílovou skupinu. Pěstouni, prarodiče, zde mají možnost sdílet, předávat své zkušenosti a navázat přátelské vazby. Společné relaxační pobyty pro náhradní rodiny, supervize vedené odborníky pro pečující osoby, vedou k prohloubení prožívání a porozumění dané situace a k rozvoji tvořivého myšlení a chování.

Z rozhovorů bylo zjištěno, že pěstouni mají velkou oblibu ve společných víkendových pobytech s doprovodnými aktivitami pro děti. Vedou k vzájemné podpoře a sdílení. Z hlediska pěstounů je nejlepší taková forma vzdělávání, kdy děti mají možnost zúčastnit se volnočasových aktivit, zatímco prarodiče v té době absolvují potřebné vzdělávání. Bohužel, z hlediska organizačního a finančního se jedná o nejnáročnější formu vzdělávání.

Pro praxi bych doporučila kvalitní vzájemnou komunikaci organizací, dostupnost informací v oblasti pěstounské péče, přehled odborného poradenství a dostatek kvalifikovaných sociálních pracovníků, lektorů a odborníků.

5 ZÁVĚR

Děti přinášejí do života svých rodičů radosti i starosti. Mají právo žít v dobře fungující rodině, která je pro ně oporou a bezpečím. Výchova dítěte je náročná a zodpovědná, závisí na ní naše budoucnost. Setkáváme se i dětmi, které ne vlastní vinou vyrůstají v nevhodném prostředí, které má vliv na další průběh jejich života. Jednou z možností zamezení výskytu těchto patologických jevů je náhradní rodinná péče.

S problematikou pěstounské péče se v současné době setkáváme stále častěji. Skupinu pěstounů tvoří prarodiče, kteří se chtějí postarat o své vnouče. Cílem pěstounské péče je zajistit dětem život, který se co nejvíce podobá životu ve zdravé rodině. Prarodiče zapojují do péče hlavně lásku, jelikož jsou spojeni citovým poutem jak s vnoučetem, tak s biologickým rodičem, který se z různých důvodů nemůže nebo nechce o dítě starat a vychovávat je. Prarodiče se setkávají s novou rolí, jejich dosavadní život se mění, získávají nové priority. Jak se s touto novou rolí vyrovnávají? Jak zvládnou všechny problémy?

V rámci teoretické části jsme si objasnili pojmy, jako rodina, příbuzenství a základní funkce rodiny. Zaměřili jsme se na poruchy rodičovství, v jejichž důsledku pak dochází k odebrání dětí rodičům a předání do pěstounské péče prarodičů. Nastínili jsme genderovou dimenzi role prarodiče, v jakém období jejich života se právě nacházejí, jakými úkoly se zabývají a prožívají svůj volný čas.

V další kapitole jsme si ujasnili systém náhradní rodinné péče v rámci České republiky. Podrobněji jsme se věnovali pěstounské péči prarodičů, pomoci doprovázejících organizací a kompetencí sociálního pracovníka.

Navazující praktická část obsahuje šest rozhovorů s prarodičovskými pěstouny. Cílem výzkumného šetření bylo vyhodnocení zkušeností prarodičů s pěstounskou péčí. Zjišťovali jsme, jaké jsou výhody a nevýhody pěstounské péče, její přínosy a obtíže. Zmapovali jsme změnu způsobu života pěstounů-prarodičů, hledali jsme v jejich výpovědích podobnosti, které by mohly být užitečné při dalším zkoumání a hledání východisek, jak celou situaci zvládnout, vychovat slušného člověka a zároveň plnohodnotně prožít svůj život.

Z našeho výzkumu vyplývá, že prarodiče svou roli rodičů plní zodpovědně, s vážností a úctou. Na závěr chci znovu uvést slova jedné babičky, která celou problematiku završí:

„Někdy ty geny nepředčí ani sebelepší výchova“.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. GABRIEL, Zbyněk, NOVÁK, Tomáš. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
2. HANUSOVÁ, Jaroslava, Štípková, Martina. *Prarodičovství v současné české společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 2018. ISBN 978-80-7419-265-4.
3. HANUSOVÁ, Ludmila, Hanousková, Lenka. *Specifika vzdělávání pěstounů z řad příbuzných*. Rozum a cit, z.s. 2017. Bez ISBN.
4. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.
5. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
6. LACO, Slavomír. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií. 2013. ISBN 978-80-87182-32-1
7. LANGMEIER, Josef, MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. 4. vyd. Praha: Karolinum. 2014. ISBN 978-80-246-1983-5.
8. LOUTNÁ, Martina, LUSKOVÁ, Daniela, NOVOTNÁ, Eva, ŠUSTKOVÁ, Alena, RYCHLÍK, Daniel. *Dobrý pěstoun*. Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR., 2018. ISBN 978-80-97053-2-6.
9. MATĚJČEK, Zdeněk. *Osvojení a pěstounské péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.
10. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0519-7
11. MATOUŠEK, Oldřich, PAZLAROVÁ, Hana. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-7367-739-8.
12. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
13. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada Publishing, a.s. 2006. ISBN 80-247-1362-4.

14. NOVOTNÝ, Petr a spol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo-2.aktualizované vydání.* Praha: Grada Publishing, a.s.,2017. ISBN 978-80-271-0431-4.
15. PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině.* Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0.
16. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2009 ISBN 978-80-247-30006-6.
17. SOBOTKOVÁ, Irena. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003. ISBN 80-86552-62-4.
18. STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *V roli rodičů a prarodičů.* Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0848-0.
19. ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech].* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
20. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie dětství a dospívání.* Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
21. VÁVROVÁ, Soňa. *Doprovázení v pomáhajících profesích.* Praha: Portál. 2012. ISBN 978-80-262-0087-1.

Zákony:

Zákon č. 359/1999 o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 82/2012 Občanský zákoník

Zákon č. 210/1998 o rodině

Zákon č. 2/1993 Listina základních práv a svobod

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

1. ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. *Zákony pro lidi – Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění* [online]. Copyright © AION CS, s.r.o. 2010 [cit. 06.04.2021]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>
2. MPSV.CZ – MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2021. Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. *Průvodce* [online]. Copyright © [cit. 28.03.2021]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>
3. KRTIČKOVÁ, Kateřina. Příbuzenská pěstounská péče. 2014 | Šance Dětem. *homepage | Šance Dětem* [online]. Copyright © [cit. 06.04.2021]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/pribuzenska-pestounska-pece>
4. ROZUM A CIT. 2014. Sborník praxe novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí – s rozumem a citem. | Virtuální knihovna – NRP. *Virtuální knihovna Náhradní rodinné péče | uložiče elektronických publikací* [online]. Dostupné z: <http://www.knihovnanrp.cz/online-katalog/sbornik-praxe-novely-zakona-o-socialne-pravni-ochrany-deti-s-rozumem-a-citem/>
5. *Zákony.centrum.cz* [online]. Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/listina-zakladnich-prav-a-svobod/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSPOD	Oddělení sociálně právní ochrany dětí
ZSPOD	Zákon sociálně právní ochrany dětí

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Fáze výzkumu.....	31
Tabulka 2: Charakteristika rodin.....	33
Tabulka 3: Přijetí dítěte	39
Tabulka 4: Rozpor rolí.....	41
Tabulka 5: Péče o dítě	44
Tabulka 6: Budoucnost.....	46

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Vzor informovaný souhlasu informanta

Příloha P II: Vzor rozhovoru a práce s textem

PŘÍLOHA P I: VZOR INFORMOVANÉHO SOUHLASU INFORMANTA

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným využitím
pro účely bakalářské práce

Prarodič v roli pěstouna jako forma náhradní rodinné péče

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byl/a jsem informován/a o účelu rozhovoru, kterým je sběr dat pro potřeby výzkumu bakalářské práce Jany Hyžákové s názvem „Prarodič v roli pěstouna jako forma náhradní rodinné péče“. Cílem výzkumu je specifikace role prarodičů v pěstounské péči, jak se prarodiče vyrovnávají s novou rolí rodiče, jaký to má následný dopad na vztahy v rodině.
- Bylo mi sděleno, jak dlouho bude rozhovor a jaký bude mít průběh. Jsem seznámen/a s právem odmítnout odpovědět na jakoukoli otázku, případně do 3 dnů odmítnout účast na výzkumu.
- Souhlasím s nahráváním následujícího rozhovoru a jeho následným zpracováním. Zvukový záznam rozhovoru nebude poskytnut třetím stranám a po přepsání bude vymazán. Transkripce bude přístupná pouze komisi u obhajoby bakalářské práce, jinak nikomu až na části citovány v textu práce, který bude volně dostupný online.
- Byl/a jsem obeznámen/a s tím, jak bude s rozhovory nakládáno a jakým způsobem bude zajištěna anonymita i po skončení rozhovorů, která znemožní identifikaci mé osoby. Nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje, díky kterým bych mohl/a být identifikován/a.
- Dávám své svolení k tomu, aby výzkumnice použila rozhovor pro potřeby své bakalářské práce a některé části v ní může citovat, zvuková nahrávka a transkripce rozhovoru však bude po ukončení výzkumu smazána.
- Součástí každého rozhovoru s pěstouny je uzavření dohody o mlčenlivosti, ochraně osobních a citlivých informací dle obecného nařízení Evropské unie o ochraně osobních údajů č. 2016/679, ve znění pozdějších předpisů a též dle Doporučeného postupu MPSV č. 02/2018, kterým se v rámci metodického a koncepčního vedení MPSV vypracovává Kodex chování ve smyslu čl. 40 Obecného nařízení o ochraně osobních údajů – GDPR pro potřeby výkonu sociální politiky.

e-mail:

telefon:

Datum rozhovoru:

Jméno výzkumnice:

Podpis výzkumnice.....

Vaše jméno:

Váš podpis:

PŘÍLOHA P II: VZOR ROZHOVORU A PRÁCE S TEXTEM

Rozhovor č.1 - [REDACTED]

Úvodní otázky:

1. Máte v pěstounské péči vnuka (vnučku) a kolik je Vašemu vnukovi (vnučce) let?

Máme u sebe vnuka, v březnu mu budou 4 roky.

2. Jak dlouho máte vnuka (vnučku) v pěstounské péči?

3 roky.

3. Jste prarodič ze strany matky nebo otce dítěte?

Jsem ze strany matky.

4. Jaké máte vzdělání?

Střední s maturitou.

5. Kolik je Vám let?

46 let. (BYT, DEDEČEK + 2 DĚTI)

Hlavní otázky:

6. Jak často jste se vídala se svým vnukem a jeho rodiči v době, než Vám byl vnuk svěřen do péče?

- Takže, vnuček se u nás vlastně narodil, potom asi po měsíci a půl matka s ním odešla a za nějakých třičtvrtě roku se vrátila zpátky do města, kde byla bez bydlení a našla si místo v azylovém domě, my jsme si pro Mikuláška docházeli každý víkend. To vlastně u nás slavil i ty první narozeniny vlastně a začínal si na nás už zvykat v té době.
- Takže bylo to tak, že matka s vnukem přišla, předala.
- My jsme si pro něho na do azylového domu v pátek chodili a v neděli odvedli nazpátek. S matkou jsme se vůbec nevídali.

1 }
2 }
3 }
4 } 3
5 }
6 }

7. Co bylo příčinou, že Vám byl svěřen vnuk do pěstounské péče?

- Příčina byla ta, že dcera jednoho dne prostě nám oznámila, že nemá s Mikuláškem kam jít a že nám musí nechat, protože si našla nového přítele a u něho nemůže s „M“ být. V té době začínal s drogama. Ona tedy říkala, že přítelova matka ho tam nechce s dítětem, ale nevím, přesně, jaký důvod. Prostě nám sdělila, že tam nemůže s M kam jít.

7 }
8 }
9 } 1
10 }

8. Čím se domníváte, že mohl být tento problém způsoben, tím, jaké bylo dětství.

- Tak dcera byla vždy problematická, hlavně v té pubertě se projevily ty první problémy, prostě hodně taková výbušná byla, ona prostě byla problémová, chodili jsme i k psychologovi do Valašského Meziříčí, vlastně pak nastoupila i do diagnostického ústavu, odcházela z domova, prostě chodila večer domů, nerespektovala pravidla a ty problémy už se stupňovali.

11 }
12 }
13 } 2
14 }
15 }

3) PÉČE O VNUČKU
2-6 AZYL. DŮM

1) PŘIJETÍ DÍTĚTE
7-10 ODMÍTNUTÍ MATKOU

2) ROZTOR BOLI
11-15 HEZIGENERAČNÍ PROBLÉMY

9. Jaký je nyní Váš vztah k dceři, vídáte se, dochází ke kontaktu matky s vnukem a jak často?

- Od té doby, co jsem si M vzali do péče se snažila docházet, ale tím, jak reagovala, byla prostě nepřijemná, tak jsem požádala o návštěvy, o kontaktované návštěvy, aby nedocházela k nám domů, jsem si ti nepřála, protože do narušovalo nějak prostě to, ten chod, na kontaktované návštěvy vůbec nedocházela. S M jsem tam vždy po práci došla, tak nikdy, tak to přerušili a asi po půl roce se přetrhali všechny kontakty s námi, s M a do této doby nekontaktuje, ani na vánoce, na narozeniny, neptá se, opravdu, nevolá. Ať neřeknu úplně ne, tak možná jednou za půl roku se mně ozve, jak já se mám, vůbec se nezminí o M., nezeptá se, ale jde vidět z toho co píše, že to tam není v pořádku. Opravdu, asi ty drogy tam, protože tam píše věci, které nedávají smysl a komunikace prostě není.

16
17
18
19
20
21
22
23
24

1) PŘÍJEDÍ V NOUČETĚ

16-24 ZANEDBÁNÍ RODIČŮ V RÁMCI VÝCHOVY

10. V jakém životním období Vašeho života Vám bylo svěřeno dítě do pěstounské péče? Věk, ve kterém jste dítě převzala do pěstounské péče.

11. Jaký byl Váš život před převzetím vnuka (vnučky) do pěstounské péče?

Čeho jste se musel (a) vzdát? (zaměstnání, koníčky, zájmy, přátelé)

- Tak já vlastně už 14 let pracuju jako asistentka pedagoga na zdejší praktické škole, práci mám moc ráda, mám další 3 děti, které už v té době byli dospělé, už každý měl takový svůj život, dá se říct, i když dvě z nich bydlí stále se mnou, studují a já už jsem díky tomu, že už mně odpadla starost o tyto děti, tak už jsem konečně začala trošku užívat si života, takového toho, chodit si vlastně do přírody, na výlety, ne jenom starat, ale trochu se podívat i sama na sebe, opravdu to šlo a bylo to fajn. V této době mně bylo 42 let.

25
26
27
28
29
30

12. Máte v současné době volný čas pro své zájmy, přátele apod.?

- Tak naštěstí, že mám teď tady dvě hodné, odrostlé děti ještě u sebe doma, které mně strašně moc s M pomáhají, ten čas se najde. Ze začátku jsme jim nechtěla, M byl malinkatý kolem roku, když jsem si ho převzala, tak jsem se tím nezatežovala, i když samozřejmě občas pohlídali, když jsem šla do obchodu, ale takovou nějakou větší starost jsem toto, ale teďka ten čas mám, děti pomůžou, pohlídají.

31
32
33
34

13. Měla jste v době, kdy Vám byl vnuk svěřen do péče dostatek informací (kam se obrátit na případné dotazy, jak postupovat při svěřeni dítěte, co všechno musí splnit pěstouni, aby jim bylo dítě svěřeno)? Jaká byla a je v současné době pomoc ze strany rodiny, přátel, známých z okolí?

14. Jaká byla a je v současné době pomoc ze strany rodiny, přátel, známých z okolí?

No asi teď si vzpomínám, mně asi ze začátku nedocházelo, že by M napoprvé řekla, že si vezmem, že není kam jít, řešila jsem to v tu chvíli, co bude, jsem si říkala, že to byl asi jen nějaký zkrat nebo zlom, že se za chvíli objeví až si vezme během 14 dní. Takže jsem vlastně já nekontaktovala OSPOD, který vím, že tady v tomto má nějaké věci, se kterými by pomohl, ale vlastně v první chvíli jsem musela řešit to, abych ho měla kam dát, když já půjdu do práce, protože ještě nikdy nám ho nastrčila do ruk, nemám kam sním teďka jít, my nevěděli na jak dlouho, co bude, vlastně tam nebylo, vemte si ho, už ho nikdy nechci,

35
36
37
38
39
40
41

2) ROZPOR ROLÍ

25-30 ZTRÁTA VLASTNÍHO ŽIVOTA VOLNÝ ČAS, VÝCHOVA SPLNĚNA

35-37 4) BUDOUCNOSTI

3) PÉČE O VNOUCĚ

31-34 (DĚTI POHLÍDAT)

38-41 (NOVÁ ROLE, STLA, ČAS - ENERGIE)

potom, že nám ho dal, že nemá kam s ním jít. Může bydlení najít za týden. Teď jsem si právě vzpomněla, že my jsme neřešili zrovna, jak nám ho předala, že už bude náš, že bude u nás v pěstounské péči. Prioritní pro mě bylo, že jsem, když děti studovali, protože nemám nikoho, nemám rodiče, komu bych ho dala na hlídání, tak bylo vlastně kam s ním, když půjdu do práce. Tam mně vyšla vstříc paní ředitelka.

42 }
43 } 3
44 }
45 }

Tím, že pracujete ve školství, Vám vznikla možnost hlídání vnuka ve školce.

Máme mateřskou školku, jsme malá škola, nestandardní, vyšli mně vstříc, nějak jsme to zvládli, měsíc do konce prázdnin, měla jsem čas řešit, co bude dál.

46 }
47 } 3

15. Jaké problémy se u Vás vyskytly při převzetí dítěte a jak jste je řešili – nabídka podpůrných služeb) v době, kdy jste zjistili, že Vám vnuk zůstane v pěstounské péči.

- Určitě jsme informovali OSPOD, že toho M máme v péči nebo, že ho máme v péči, že je u nás a jaká je situace, vypadá to tak, že u nás zůstane a tam řekli co a jak dělat.

48 }
49 } 3

Poté jste mohli vnuka umístiti do jeslí, které jste sehnali. Nepřišli jste tím pádem o zaměstnání a mohli jste zůstat v zaměstnání.

16. Jaký je Váš názor na případné navrácení vnuka do péče rodičů?

- Nad tím jsem taky hodně přemýšlela taky hodně, ale v tuto chvíli jsem přesvědčen, že určitě nedám matce M, alespoň do školních let M nechtěla vrátit, myslím si že M tam měl nějaké problémy v době, kdy byl u ní, že se projevoval tak, že se nesmál, neplakal, žádné pocity, prostě emoce nedával najevo. M je šťastný, spokojený. Kdyby to bylo tenkrát v té době nám ho předala, za 14 dní přišla, že ho chce, možná bych to brala jinak, ale teď určitě ne.

50 }
51 } 4
52 }
53 }
54 }

17. Jak vidíte Vaši budoucnost?

- Vidím to hezky, že už, když zavřu oči, když jsme poprvé cestovali k moři, ráda cestuji a cestujeme, což jsme s mýma dětma neměla takovou možnost, tak teď M si to užíváme, akorát mám obavy právě že se mně vrací vzpomínky na dceru, na její pubertální věk, asi se toho předčasně bojím nebo něco, snažíme se do M dávat všechno dobré, tak uvidíme. Bojím se puberty.

55 }
56 } 4
57 }
58 }

18. Jak vidíte budoucnost Vašeho vnuka?

- Budu se snažit, aby to byl šikovný kluk, dobrý chlapec. Někdy ty geny nepředčí ani sebelepší výchova.

59 } 4

3) PÉČE O DÍTĚ
41-45 (JESLE)
46-47
48-49 ORGANIZACE

4) BUDOUCNOST
50-54 (NAVRÁT K MATCE)
55-58 (STRACH-OBAVY)
59 (GENY PO RODIČÍCH)